

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਸਿੱਖ ਬੁਲੇਟਨ

The Sikh Bulletin

A Voice of Concerned Sikhs World Wide

September-October 2011

ਅੱਸੂ-ਕੱਤਕ ੫੪੩ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ

editor@sikhbulletin.com

Volume 13 Number 9&10

Published by: Khalsa Tricentennial Foundation of N.A. Inc; 3524 Rocky Ridge Way, El Dorado Hills, CA 95762, USA **Fax** (916) 933-5808
Khalsa Tricentennial Foundation of N.A. Inc. is a religious tax-exempt California Corporation.

In This Issue/ਤਤਕਰਾ

Editorial: Bibek Budhi – So Elusive.....1	
Nanakian Philosophy: Basics for Humanity by Dr. Devinder Singh Chahal, Book Review by Dr. Devinder Pal Singh.....3	
Guru's Call: Coming out of Deceptive Concepts, By Gurdeep Singh.....6	
The Concept of Ego in Gurbani by Sawan Singh Principal (Retired).....10	
Sikh Officer takes command of Canadian Unit.....12	
Anand Marriage Act, Press Release.....13	
Laugh, Cry, Rejoice or be amused.....14	
Farcical SGPC Elections.....14	
Rare Sikh memorabilia dazzle London.....15	
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜਨਮ ਮਿਤੀ ਲੇਖਕ ਵਰਪਾਲ ਸ : New Zealand.....18	
‘ਸਹਿਜਧਾਰੀ’ ਮਸਲਾ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣਾਂ By Gurtej Singh, Chandigarh.....22	
ਧਰ ਕੀ ਬਾਣੀ, ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ28	
ਕੀ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਜੀ ਦਾ ਪੁਰਬ ਮਨਾਉਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ? ਸਰਵਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ.....30	
‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ’ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਬਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ। ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ (ਜਿਉਣ ਵਾਲਾ).....33	
Book Page.....36	

Editor in Chief

Hardev Singh Shergill

Editorial Board

Avtar Singh Dhama, USA

Gurpal Singh Khaira, USA

Gurcharan Singh Brar, Canada

Dr. Sarjeet Singh Sidhu, Malaysia

Production Associates

Amrinder Singh

Sachleen Singh

This issue of the Sikh Bulletin is only in electronic format being sent to those whose email addresses we have. If you or someone you know would like to receive it please provide the email address. You may also pass it along to those on your email list.

The views expressed by the authors are their own. Please send the feedback and inputs to:

editor@sikhbulletin.com

Our Website: www.sikhbulletin.com

EDITORIAL

BIBEK BUDHI - SO ELUSIVE

Gurbani lays so much emphasis on the importance of *bibek budhi* (discerning mind) yet the people who inherited Gurbani, whose heritage Gurbani is, refuse to use their *Bibek budhi*. Regardless of what some say, Gurbani is not easy to comprehend, even in the language it is written in. Even the English translations, flashed on the large screens in many Gurdwaras, carry glaring errors in translation. One of the three English translations I have translates Bhagat Kabir's ਗੁਰਿ ਗੁੜ ਦੀਨਾ ਮੀਠਾ (P.1350) as “*God gave me molasses*”. It is easy to assume that there would be countless other gems like this. For Panjabi speaking people English is common second language. Just imagine someone reading Gurbani in any other foreign language! This kind of translation and interpretation would drive those in search of new thoughts away from Gurbani.

As a rule I do not go to Gurdwaras because for me it is a very hurtful experience. But the other day I attended a Gurdwara function for my grand niece's first birthday. Kirtania Singh sang ਰਾਮ ਜਪਉ ਜੀਅ ਐਸੇ ਐਸੇ॥ ਯੂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜਪਿਓ ਹਰਿ ਜੈਸੇ॥(P. 337). When he started the explanation I gave him my rapt attention. He explained how Prahlad was evicted from his father's lap by his step mother, how his mother explained to him that the kingdom on earth is nothing compared to the kingdom of heaven and he, at the age of five, leaves his father's home for the forest to do tapasya. In the forest he has just met a holy man when the Kirtania drops the name of Baba Isher Singh, winner against his rival bihangams, to succeed to the Gaddi at Nanaksar, but at the barrel of a gun. I immediately got up in disgust and walked out. Later at home I looked up Prof. Sahib Singh's interpretation. In his '*shabad da bhav*' he avoids 'tapasya in the forest' theme to reach the kingdom of heaven but he does not explain what Gurbani has to say about '*japna*'. May be he has done it somewhere else. But a Kirtania cannot be excused of this omission because for the *sangat* this half hour is the best opportunity to be connected to Gurbani.

In the October 24, 2011 issue of our local newspaper, The Sacramento Bee, I read the following in connection with the

“occupy Wall Street movement” in the United States: **“Every movement for social change that has really made a difference has included the power of God, the power of the spirit and the power of the people of conscience”** said the Rev. Stephanie Sellers, one of the Episcopalian “protest chaplains” praying with protesters at different sites.” Notice that she has enunciated **three powers**. Guru Nanak would say that these are not three separate powers; God and the Spirit are both inside and integral part of those people who have the conscience.

Although born in Panjab at my *nanke* home, being the first born, I grew up in Hindi speaking Bikaner state. I learned to write and read Panjabi during my 3rd and 4th grades at home from my mother and practiced reading on various granths my father had. One of those granths was ‘*Bale-dian-Sakhian*’. From 5th grade I was sent to a boarding school. A novel feature, and a good one, of Bikaner State’s education system was called ‘Special Class’ in the 5th year where in the Middle Schools children from village schools were placed. They were taught only English, grades 3rd and 4th level in the first half of the school year and grade 5th in the second half. In the sixth grade village and city students were brought together. Village students had completed math, geography, history and other subject of 5th grade city students in the 3rd and 4th grades. So, in this special class I had plenty of spare time and used that to read Hindu granths, including Ramayan and Mahabharat. I found similar myths in them as I had found in *Bale-dian-Sakhian*. Besides it seemed that every time a rishi muni was succeeding in his tapasya, God would send an *apasra* (heavenly prostitute) and the inevitable outcome would be tapasvee’s fall from grace.

That experience turned me into a confirmed agnostic before I turned thirteen. It remained that way until late 1990’s when I acquired ownership of a Gurdwara building through court order. In this case a Nanaksaria thug, ‘Sant Baba’ Amar Singh Barundi, had reneged on returning a large sum of loan which he now claimed was a donation. Building was awarded to me by the court in lieu of what he owed me plus the attorney fees and court costs. For three years I operated this Gurdwara at my expense hoping that the community would buy it from me but that did not materialize. Three years into it I decided to start learning about Sikhism. **That is when I read Dr. Devinder Singh Chahal’s explanation of ‘Manglacharan’, commonly**

referred to as ‘Moolmantar’. Once I understood God as described by Guru Nanak I had no problem accepting it. My beef was with the God/Gods of all the other religions that laid claim to divine revelation and proclaimed man to be created in the image of God. **In reality what they have done is create God in the image of man**. Within four years I had contact with enough concerned Sikhs from many countries who also felt the same need to reform Sikhi. Our efforts culminated in a World Conference in Chandigarh in October 2003.

While preparing for my speech for this conference I thought to look into European contemporaries of Guru Nanak (1469-1539) because that was the period of renaissance in Europe. To my delight I found Nicolas Copernicus (1473-1543), a Polish Mathematician, called the founder of modern Astronomy. He was the first to shatter the prevalent belief, supported by the Church, that Earth is the center of the universe and that Sun revolves around the Earth. **Here were two contemporaries, thousands of miles apart, one a scientist and the other a prophet but both saying the same thing**. So, those who claim that Sikhi is also a revealed religion, like the other religions, are doing a grave disservice to Guru Nanak. Would they also say that Copernicus received divine revelation too? Copernicus himself makes no such claim. **The fact of the matter is that there is no such thing as revelation. Any religion making that claim is false**. Guru Nanak and Copernicus both used their *bibek-budhi*, an evolutionary gift that only humans possess, even though they share 90% of their DNA with mice and 98% with chimpanzees. Copernicus published his theory in 1530; Guru Nanak put his view of Universe more than a decade earlier in ਜਪੁ (Jap).

One of the strongest arguments presented in support of Gurbani as revealed is reference to ਧੁਰ-ਕੀ-ਬਾਣੀ. S. Gurbachan Singh Sidhu, in an article on that topic appearing in this issue (p. 28), makes an argument that that is not so. Also appearing in this issue is a review by Dr. D. P. Singh of a book by Dr. Devinder Singh Chahal, ‘**Nanakian Philosophy: Basics for humanity**’. In this book Dr. Chahal repudiates the views of copy cat scholars who claim Guru Nanak’s teachings to be based on Vedantic philosophy, the very view being heavily emphasized, unfortunately, by the University in Amritsar that carries Guru’s name.

Hardev Singh Shergill

NANKIAN PHILOSOPHY: BASICS FOR HUMANITY

By Devinder Singh Chahal

Published by Institute for Understanding Sikhism (IUS)
Laval, Quebec, Canada.

Distributed by Singh Brothers, S.C.O. 223-24 City Centre, Amritsar,
143 001, India
Email: singhbro@vsnl.com

For North America (Canada and USA only) the book is available
from the **Institute for Understanding Sikhism**,
4418 Martin-Plouffe, Laval, Quebec, Canada H7W 5L9
Email: iuscanada@gmail.com

Pages: 382, Edition 2008, Price (Hard Cover): Rs. 450 CAN \$30
In North America the price of the book plus postage is
considered as donation and receipt is issued.

A REVIEW BY DR. DEVINDER PAL SINGH*

Guru Nanak, the founder of Sikhism, was a great spiritual leader, a distinguished social reformer and a litterateur of high calibre. He was also a great inspirer of altruism and egalitarianism. Above all, he was a great philosopher and rationalist of the **P**eriod of Renaissance. Possessing a lucid scientific mind, he promulgated a unique and universally acceptable philosophy, called Nanakian **P**hilosophy.

Professor Devinder Singh Chahal in his book titled “*Nanakian Philosophy - Basics for Humanity*” has made a successful attempt to portray the philosophy of Guru Nanak, scientifically and logically, in its real perspective. The author articulates that Guru Nanak’s unique philosophy is universal in theme and is suitable for the modern scientific era. The book is an anthology of 26 essays, containing 24 illustrations and 4 figures.

In the ‘Introduction’ the author outlines the purpose of the book as: to interpret the *Bani* of Guru Nanak scientifically and logically, to portray Nanakian **P**hilosophy for the humanity of the Current Science Age and to bring it to the notice of philosophers of the world.

Prof. Chahal regrets that Sikhism is being promoted as a mystical, esoteric, enigmatic and ritualistic religion even in the present age. Often, it is done in total contradiction to the philosophy of Guru Nanak. The author points out that many illogical and miraculous stories have been fabricated about Guru Nanak’s life. In

old Sikh literature (*Janam Sakhis*), he has been described as a mystic having spiritual powers to perform miracles. But Guru Nanak’s philosophical, scientific and logical approach to various issues of life and society is clearly indicated in his discourses with Sidhas, Pundits and Mullahs, as is evident in his *Bani* e.g. *Jap*, *Asa Di Vaar*, *Babar Bani*, *Sidh Gost* and *Oankar Bani*.

The life history of the great Guru is traced out in the chapter titled: ‘Nanak - The Guru’. After a detailed analysis of the writings of several Sikh scholars, author concludes that one cannot pinpoint a particular time of revelation for Guru Nanak rather it was a continuous process since the beginning of his life.

After a critical study of the historical literature related to Guru Nanak’s travels to Middle East, the author recommends that serious research is needed to settle **the** various issues related to these travels. He emphasises that such research projects have the potential to reveal apt information to construct the life of Guru Nanak and his mission in real perspective. The author also points out that the issue: ‘Whether Guru Nanak be represented in painting and / or in idol form?’ - is still unresolved.

Discussing the ‘Continuity of the Mission of Guru Nanak’, the author opines that a thorough research is needed to settle **the** various issues related to amalgamation of Vedantic philosophy in the teachings of Guru Nanak. Prof. Chahal asserts that a critical study of Guru Nanak’s *Bani* reveals an original and unique philosophy, having a great similarity with that of rationalistic and scientific philosophies. The author emphasises that as Guru Nanak was instrumental in laying the foundations of ‘Natural Philosophy’ so he was not only a ‘Natural Theologian’ but a ‘Natural Philosopher’ as well.

The term ‘Nanakian Philosophy’ is defined as the philosophy promulgated by Guru Nanak in his *Bani* (verses) and elaborated by the successor Gurus (in their *Bani*), as incorporated in Aad Guru Granth Sahib (AGGS). The author points out that the only authentic source of this Philosophy is Guru Nanak’s *Bani* and its right explanation is also in his *Bani* and the *Bani* of his successor Gurus.

Discussing the causes of ‘Misinterpretation of

Gurbani, the author points out that the interpretation of *Gurbani* and Sikh literature is fully saturated with ancient mythology and ritualism till today. This false information is so strongly imprinted on the minds of traditional Sikh theologians that the new scientific and logical approach to interpretation of *Gurbani* is taken almost as a blasphemy. The author asserts that with apt understanding of Nanakian Philosophy, the original and unique interpretation of *Gurbani* could be easily attained.

The author recommends the use of Nanakian Methodology to achieve a consistent and accurate interpretation of *Gurbani*. According to this methodology, the *Gurbani* is to be interpreted critically and logically, keeping in view the scientific information available on the theme of the verse. Quoted allegories, metaphors, similes and mythical works be carefully studied to understand their context in the verse. To explain a concept or a principle outlined in a verse, any dependence on mythical or inauthentic work be avoided. The author admits that as a result of the application of Nanakian Methodology, the interpretation of *Gurbani* is sometimes quite different from what has been published so far. But, such interpretation is in great consonance with the essence of Guru's eternal message.

After critically examining the grammar rules, as propounded by Prof Sahib Singh and Principal Harbhajan Singh, for *Gurbani*, the author suggests that these rules appear to be non-applicable to many phrases / verses of AGGS. He stresses that there is a dire need to do further research to evolve standardized grammar rules for the interpretation of *Gurbani*. Deliberating on the 'System of Referencing *Bani*' the author regrets that the Sikh scholars are yet to evolve a uniform system of referencing *Bani* from AGGS. After a critical analysis of the various systems (of referencing *Bani*) in vogue, the author has proposed three system of referencing and has recommended one.

Prof. Chahal emphasises that the **ੴ** in the 'Commencing Verse of the AGGS' is wrongly pronounced as 'Ek Oanakaar' or 'Ekankaar' by many Sikh theologians, preachers, and Sikhs at large (under the influence of Vedantic Philosophy). The author's research based on Guru Nanak's *Bani* indicates that it should be pronounced as 'Ek Oh Beant' (One and Only,

Oh, the Infinite). The author insists that **ੴ** has nothing to do with OM or AUM, which represents Trinity of God. He points out that **ੴ** is an original and unique logo coined by Guru Nanak.

It is opined that scientific and logical study of the Commencing Verse of AGGS indicates that it is not a mantra but a precise and concise definition of the Transcendent Entity (God). It could be called a *Manglacharan* but definitely not a *Mool Mantra* because there is no place for any type of *mantra* in Nanakian Philosophy. The author points out that whenever words such as *Mantra*, *Mool Mantra*, *Beej Mantra* or *Gur Mantra* etc appear in *Gurbani* that means teachings / philosophy of Guru Nanak.

After investigating different forms of Commencing Verse, Prof. Chahal points out that the Commencing Verse appears in the beginning of the AGGS and in the beginning of every new Raga, new Section and new subsection, throughout the AGGS, either in full form or in abridged form. Its shortest abridgement is

ੴ ਸਤਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ He deplores the fact that the use of a fictitious abridgement **ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ**

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ॥ is now prevalent in the Sikh world. He insists that the use of this phrase should be discontinued immediately. He rejoices the fact that the usage of the right abridged form **ੴ ਸਤਿ**

ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ has been reinitiated recently in some Gurdwaras in Canada. Prof. Chahal detests the practice of inventing new terms, new phrases, new codes of conduct and new rituals (often contrary to the essence of *Gurbani*) by various Sikh scholars, preachers and *Sants*. He points out that this malpractice provides a fertile breeding ground for new controversies.

Elaborating on the 'Concept of God' the author points out that different people believe in different forms of God. He reports that Guru Nanak has discussed 'God' mostly allegorically or metaphorically. According to Nanakian Philosophy, God created itself from *Sunn* (Nothingness/**Singularity**) and exists forever. It created 'Nature' and its Laws and pervades in Nature. All the phenomena occur under the laws of Nature. As God is inaccessible (*Agam*) and Ineffable / unfathomable

(*Agochar*) so no descriptive or specific name can be assigned to it. God does not come into anthropomorphic form and there is no Trinity of God. It is beyond time and space. It is a Transcendent Entity (beyond our comprehension) and is *Nirgun* in this respect, but as it pervades in all Nature, so it is *Sargun* as well. Reporting the views of several eminent scientists on God, the author wonders that these views appear to be greatly similar to that conceptualised by Guru Nanak during 15th and 16th centuries.

Examining the views of several philosophers and thinkers about 'God vs. Science' controversy, the author reports that Religion and Science can't clash, provided religion is taught in its real perspective. The author emphasises that though the realms of Religion and Science are clearly marked off, yet there exists strong reciprocal relationships between them. Citing several examples Prof. Chahal demonstrates that the application of science and logic in the interpretation of *Gurbani* helps us to understand it in real perspective.

He asserts that Sikhism, as based on Nanakian Philosophy, has no clash with science rather it is a religion of logic and science.

Prof. Chahal articulates that scientists use scientific method to discover the secrets of Universe while the prophets have divine intuition to do so. The 'Origin of the Universe' is one of the most important questions discussed by prophets and scientists. After discussing various theories of the 'Origin of the Universe' the author points out that Guru Nanak's ideas about it are very similar to that of Big Bang Theory.

Deliberating upon '*Hukam* - The Laws of Nature' Prof. Chahal emphasises that the most important message of Guru Nanak is that every phenomena in Nature, occurs only under the Laws of Nature. **The performance of any miracle is not possible as none can violate the Laws of Nature.** Any so-called miracle is only the delusion of mind. The author reports that the other meaning of '*Hukam*' in *Gurbani* is to understand and follow the 'Teachings of Guru Nanak'.

After critically examining the pros and cons of Astrology the author asserts that it cannot be treated as a scientific subject. He articulates that Guru Nanak made the people aware about the futility of the

astrology since the 15th century. He opines that many Sikh families, because of the lack of scientific temper, still strongly believe in horoscopes and consult astrologers for their business and family affairs. He reiterates that it is sheer folly to depend on astrology for any purpose of life as there is no scientific proof that the positions of planets at the time of one's birth or at any time thereafter has any effect on one's future life.

Discussing about 'Vedas and Yugas' the author infers that neither Buddha and Kabir nor Guru Nanak were in favour of following the philosophy of Vedas. Scientific evidence indicates that *Homo sapiens sapiens* (modern man) appeared on earth about 50,000 years ago and Hindu philosophy started about 3000 years ago. Hence, the appearance of various incarnations of God in various Yugas (about 1.3 to 4.3 million years ago), is nothing but a mythological work. The author highlights that in Guru Nanak's *Bani* the reference to Vedas and Yugas is only metaphorical and/or allegorical, to describe the prevalent ancient concepts of his times. He regrets that some Sikh theologians take these mythological works as true and interpret *Gurbani* accordingly. But the truth is that Vedas and Yugas system don't have any role to play in Nanakian Philosophy.

Prof. Chahal reports that '*Naam Japna*' and '*Naam Simarna*' activities have become very common among Sikhs although Guru Nanak has not assigned any name to the Entity, called God. Only the term ਨਾਮ (*Naam*), an abstract noun, has been used as a metaphor for God. The author asserts that in *Gurbani*, there is no recommendation to repeatedly recite any name of God or any phrase, verse or stanza. Rather, deliberation and pondering upon *Gurbani* to understand and practise its message in one's life is emphasised.

Deliberating on *Ardaas* (Prayer) the author highlights that people of all religions perform prayer for grant of their wish-fulfilment. But several studies on the efficacy of prayer have failed to establish its effectiveness. **The so-called effect of prayer is not due to any divine intervention but is generally due to psychological and physical benefits.** The author reiterates that Guru Nanak condemns performing prayer to seek material gains rather it should be done to seek wisdom to understand God and for thanksgiving, for all the bounties provided by God.

After discussing various aspects of life, death, consciousness, soul, and its transmigration, the author points out that due to the varied interpretations of *Gurbani* different opinions about the existence or non-existence of soul are prevalent in Sikh theology. The author reports that there is no scientific evidence for the existence of soul. Elucidating on the topic 'After Death', the author points out that the concepts of 'Heaven' and 'Hell' are widely accepted in almost all religions. But atheists, rationalists and scientists don't believe in the existence of such places. The author asserts that even in Nanakian Philosophy, these concepts have no place. **Nanakian Philosophy does not accept the concept of life after death. According to it, one is born or dies under the Laws of Nature.**

After a critical examination of 'Food Fads' Prof. Chahal highlights that Nanakian Philosophy makes us aware that no food should be declared as forbidden on the basis of unscientific or illogical religious concepts or traditions. Both, Science and Nanakian Philosophy substantiate that as it is difficult to distinguish between a plant and animal, so there is no sin in eating food originating from them.

Deliberating on 'Nanakian Philosophy for the World Peace' the author highlights that the root-cause of worldwide conflicts is the absolute belief of every religion in its own superiority. He recommends that to tide over divisive and sectarian tendencies, the authorities of every religion should stop emphasising their own superiority and divine rights upon others rather they should start practising altruism and egalitarianism. He is optimistic that interfaith conferences would definitely lead us to inter-religious understanding and cultivation of broadmindedness and tolerance. The author asserts that to eliminate clash of civilizations and to establish world peace, interfaith understanding is a *sine qua non* factor. Citing several basic principles of Nanakian Philosophy the author concludes that Nanakian Philosophy with its universally acceptable and applicable characteristics has the potential to usher in an era of Universal brotherhood and World peace.

Prof. D.S. Chahal has done a momentous work in projecting the rational, logical and scientific vision of Guru Nanak and his successor Gurus through this book. The universal and unique characteristic of Nanakian Philosophy comes out brilliantly through this work.

Although the book is a gist of several research papers prepared by the author, yet each article is complete in itself and is a treat to read. The use of apt illustrations and figures to explain the topic at hand makes the reading interesting. Though there has been some repetition of *Gurbani* quotes and textual material in the book yet it does not take the reader astray, in fact, it helps in better understanding. The various issues raised by the author are worth pondering over. These issues have the potential to lead the younger generation of the Sikhs to do further research to understand *Gurbani* in its real perspective. It is pertinent to add that this is one of the best books ever authored on this topic till date and has the potential to provide foundation for interpretation of AGGS into a standardized English translation. I strongly recommend that this book should be on the shelves of all the libraries and distributed by all Gurdwaras. It is imperative that the Sikh youth of today are encouraged to read works of this nature.

[*Dr. Devinder Pal Singh M.Sc. Ph.D. is a noted author and critic on Scientific, Environmental and Religious issues. He has published about 20 books and 1000 articles in these fields till date. Contact Address: #2516, Pollard Drive, Mississauga, ON, Canada L5C 3H1]

GURU'S CALL: COMING OUT OF DECEPTIVE CONCEPTS

From Gurdeep Singh's blog

["http://gursoch.blogspot.com"](http://gursoch.blogspot.com)

Last year, I visited Punjab, India; what I saw was mind boggling in context of a Sikh way of life. I am not against any faith but what is not acceptable to me is to claim to be Sikhs while also practicing stone idol honoring as a Sikh. Sikhi rejects worshiping of stones or men outright; there are numerous *Gurbani* verses that prohibit such practices while walking on the path of Sikhi.

I went to attend Bhog ceremony (completion of reading of Sri Guru Granth Sahib) and faced Ganesh idol welcoming me as I entered the house of a Sikh where bhog ceremony was held; besides, I have seen many shops of Sikh proprietors decorated with idols of Devas. Is it to get customers? Contrary to that I visited shops run by Muslim proprietors and found no such idols or pictures in their shops, and surprisingly they were getting pretty good business.

What went wrong? Many Sikhs may know already that Sikh missionary efforts are almost dead and Guru-golak is under the control of those persons who don't care about the Guru Message, highly advocated by the Gurus by putting their lives on the line. Today in Punjab, the plight of Sikhi is pitiable; the Guru Golak of Gurdawaras existing throughout India needs to be given to those who are determined to pass on the Guru Message without bowing in to Maya avalanche or who act as volunteers to spread the ideology of the Guru.

Doesn't it appear sad that against what the Gurus stood is being practiced right in Gurduwara? When did Tenth Nanak sacrifice an innocent goat to put blood on the weapons? It is old Hindu tradition but why it is happening in Hazoor Sahib Gurduwara? Anandpur Sahib, where Tenth Nanak spent about 39 years, is not deemed as important as Hazoor Sahib where he merely spent 4 years. Why it is propagated that if one doesn't go to Hazoor Sahib once in life time, he or she will suffer; Gurmat rejects such claims. Such dogma prevails among Muslims and Hindus in context of their pilgrimage-places. Reason is very simple, we, Sikhs, have forgotten what our Gurus said through Gurbani and have started following the crowd.

Hearsay has become more important to us than the evidence found in Gurbani. If I start giving examples of defiant behavior of some Sikhs toward the Guru teachings, this article will not be able to cover that all. Instead, I am going to elaborate a Guru Shabda that opens the eyes of the Guru followers in the context I just stated above. It is all about worshiping of the All Pervading One Almighty, and it also explains how worship should be performed. It is in Raag Gujri, on 499, SGGS.

ਰਾਗੁ ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੧ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧ ॥

Rāg gūjīrī mēhlā 1 chāupde ghar 1.

Raag Gujri, Bani of First Nanak, Choupade, House 1

ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਕਰੀ ਚਨਣਾਠੀਆ ਜੇ ਮਨੁ ਉਰਸਾ ਹੋਇ ॥

ਕਰਣੀ ਕੁੰਗੁ ਜੇ ਰਲੈ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਪੂਜਾ ਹੋਇ ॥੧॥

Ferā nām karī channāṭhīā je man ursā ho'e. Karṇī kungū je ralai ghat antar pūjā ho'e. ||1||

In Essence: oh Prabh! , if I could use your Name as sandal to impregnate my mind with your fragrance and If I could make my mind stone to rub it with your

Name, and if my pure way of living could serve as saffron for worshipping, then your worship would start occurring within.

Please read carefully and try to find out what is needed for worshipping the Creator. Do we need flowers, Sandal or Saffron to please Him? The Guru is very clear on this; he says that what we need is Prabh's Name (also you can take it as His memory). It is done by Keeping His memory in the heart, making the heart strong enough to negate Maya influences and bedecking it with virtues to get ready to worship the Creator. When the heart is impregnated with the fragrance of His Name, and it is filled with virtues through His Name, a virtuous way of life emerges; that is the very important factor to worship Him. With all that, a miracle occurs within, through His memory, an automatic worshipping starts occurring. We rarely focus on Him as our Guru says. What do we do? Placing materialistic things before Sri Guru Granth Sahib and bow even when our minds fly with our fantasies; then we read a list of demands to be fulfilled. We call it prayer. Our devotion dies at its birth. It is littered with desires, greed and conceit. The Guru teaches otherwise; in other words, he asks us to get changed by shedding off the crowd mentality. The Guru has taught us in very clear words that we really don't need to accept the prevailing process of worshipping but to create within an automatic worshipping.

ਚਨਣਾਠੀਆ = {ਚੰਦਨ ਕਾਠ} ਚੰਦਨ ਦੀ ਲੱਕੜੀ। ਕਰੀ ਮੈਂ = ਕਰਾਂ।

ਉਰਸਾ ਸਿਲ =, ਚੰਦਨ ਘਸਾਣ ਵਾਲਾ ਵੱਟਾ। ਕਰਣੀ = ਉੱਚਾ ਆਚਰਨ। ਕੁੰਗੁ ਕੁੰਗੁਮ =, ਕੇਸਰ। ਘਟ ।।ਹਿਰਦਾ। = (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ (! ਜੇ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਲੱਕੜੀ ਬਣਾ ਲਵਾਂ ਨੂੰ ਚੰਨਣ (ਦੀ ਯਾਦ), ਜੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਉਸ ਚੰਦਨ ਦੀ ਲੱਕੜੀ ਨੂੰ ਘਸਾਣ) ਵਾਸਤੇ ਸਿਲ ਬਣ (ਜਾਏ, ਜੇ ਮੇਰਾ ਉੱਚਾ ਆਚਰਨ (ਬਣ ਕੇ) ਕੇਸਰ (ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ) ਰਲ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਪੂਜਾ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪਈ ਹੋਵੇਗੀ।।੧।

ਪੂਜਾ ਕੀਚੈ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਪੂਜ ਨ ਹੋਇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ

॥

Pūjā kīchāi nām dhīāīai bin nāvai pūj na ho'e. ||1|| rahāo.

In Essence: Perform worship by contemplating His Name because without His Name, worship cannot be done. (Pause)

Whatever the ways of worshiping prevail, they don't come to the standard of worshiping if contemplation of His Name is lacking; contemplating Him requires the heart totally devoted to Him. And, the heart devoted to Him, seeks virtues that purify and enable it to perform real worship; however, contaminated mind regardless what it does, remains in question because of its impurity created by low morality and faulted ethics. Again, yes, worship Him but through focusing on His Name and cleaning the mind with the Name. If He is kept in the heart, nothing bad can be done because His memory in the heart stands like the iron fence against ill - intentions.

ਕੀਚੈ = ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪੂਜ = ਪੂਜਾ।। ਰਹਾਉ। (ਹੇ ਭਾਈ ! ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਪੂਜਾ ਜੇ ਪਰਵਾਨ ਹੋ) ਨਹੀਂ (ਐਸੀ) ਸਕੇਰਹਾਉ।।।।।

ਬਾਹਰਿ ਦੇਵ ਪਖਾਲੀਅਹਿ ਜੇ ਮਨੁ ਧੋਵੈ ਕੋਇ ॥

ਜੂਠਿ ਲਹੈ ਜੀਉ ਮਾਜੀਐ ਮੇਖ ਪਇਆਣਾ ਹੋਇ ॥੨॥

Bāhar dev pakḥālī^aah je man ḍhovai ko^e. Jūṭh lahai
jī^o mājī^aai mokh paⁱā^ānā ho^e. ||2||

In Essence: Devta-idols are washed outside, but instead, if a person cleanses his/her heart, only then it is good; by cleaning the heart, the impurity of the heart is washed off; thus, the journey of life becomes free of filth of Maya.

Cleaning idols is very simple act; you can do it while planning to rob someone; it is a conditional act often done by our subconscious mind. Contrary to that, cleaning the mind by keeping Prabh in the heart is not that easy; it is not a conditional act either. It needs complete attention and strong efforts. The Guru says that this is what is necessary for worshiping Akalpurakh.

Here the Guru is pointing out the fall many people take as they practice superficial rituals for worshiping to make their lives graceful; in these verses, the Guru

brings their lives enveloped in hypocrisy in question. The Guru says that it would have been wonderful for them if they cleaned their hearts by keeping Prabh's memory in their hearts instead of sticking to the rituals (which literally do not help to become worthy of Him). Performing rituals is not a true worship (See the Rahao Verses) because without His Name, worship just cannot be done; it doesn't do anything; he stresses that without keeping His Name in the heart, there will be no worship; it is His memory and love for Him that bring a beautiful change in the life. If self conceit, lust, anger, greed and attachment remain powerful to guide the life, what avail are religious deeds? He continues to express his idea of becoming virtuous by giving an example of the animals that eat modest food but in return give the milk that is very benefit for all. That is the virtuous way of life the Guru refers to in the first verses.

ਦੇਵ ਦੇਵਤੇ =, ਮੂਰਤੀਆਂ। ਪਖਾਲੀਅਹਿ ਧੋਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੂਠਿ = ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ। =ਮਾਜੀਐ ਮਾਂਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ =, ਸਾਫ਼ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੇਖ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ =, ਖੁਲ੍ਹਾ। ਪਇਆਣਾ = {ਪ੍ਰਯਾਣ} ਸਫ਼ਰ।।

ਜਿਵੇਂ ਬਾਹਰ ਦੇਵਮੂਰਤੀਆਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਈਦੇ ਹਨ-, ਤਿਵੇਂ ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਧੋਵੇ (ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ-ਨਾਮ), ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਜਿੰਦ ਸੁੱਧ-ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨਸਫ਼ਰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ - ।। ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਸੂ ਮਿਲਹਿ ਚੰਗਿਆਈਆ ਖੜੁ ਖਾਵਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਦੇਹਿ ॥

ਨਾਮ ਵਿਹੁਣੇ ਆਦਮੀ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣ ਕਰਮ ਕਰੇਹਿ ॥੩॥

Pasū milēh cḥang^āā^āā kḥar kḥāvēh amṛit dēh. Nām vihūṇe ādmī ḍḥarig jīvaṇ karam karehi. ||3||

In Essence: The animals that give milk after eating mere grass are praised, but the lives of the human beings and what they do are accursed without His Name.

What the people do without His Name? They plan to gather wealth to satisfy their insatiable minds, to deceive others and to feed their own conceit. They perform prevailed religious worshipping to be accepted

by the society they live in. They make hypocrisy their weapon to succeed in their lives. The Guru says that such persons' lives and actions are accursed. The Guru is absolutely pointing out the truth. They do not have Prabh's memory in their hearts and they run directionless like a mad animal. When His memory is in the heart, only He is worshiped; only virtuous deeds are done as He is felt very close. Those who forget Him, they feel Him far away; they think they can get away what they do at the command of their minds. The Guru says that He is not far away, therefore, never ever think that anything can be hidden from Him; actually we get what He provides to us, and if we think we obtain everything at our own, obviously, we are enjoying an illusion. We are always led by Him as per First Nanak (935, SGGS, Mehlā 1).

ਖੜੁ ਘਾਗ। = ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ = ਉੱਤਮ ਪਦਾਰਥ। ਵਿਹੂਣੇ (ਦੁੱਧ ਵਰਗਾ) =
ਯੋਗ।-ਫਿਟਕਾਰ = ਸੱਖਣੇ। ਧ੍ਰਿਗੁਕਰੇਹਿ = ਕਰਹਿ, ਕਰਦੇ ਹਨ।੩।
(ਇਸ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਮਨੁੱਖ, ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਆਦਿਕ ਸਭ ਦਾ ਸਿਰਦਾਰ
ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ੇ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ (, ਉਹ
ਘਾਗ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉੱਤਮ (ਦੁੱਧ ਵਰਗਾ) ਪਦਾਰਥ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਨਾਮ
ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਫਿਟਕਾਰਨਾਮ) ਜੇਗ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ-
ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਹੋਰ ਹੋਰਕੰਮ ਹੀ (ਕਰਦੇ ਹਨ।੩।

ਨੇੜਾ ਹੈ ਦੂਰਿ ਨ ਜਾਣਿਅਹੁ ਨਿਤ ਸਾਰੇ ਸੰਮ੍ਰਹਾਲੇ ॥

ਜੇ ਦੇਵੈ ਸੇ ਖਾਵਣਾ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਾਚਾ ਹੇ ॥੪॥੧॥

Neṛā hai dūr na jāṇi^aahu niṭ sāre samhāle. Jo devai so
khāvṇā kaho Nānak sāchā he. ||4||1||

In Essence: Nanak utter this: Akalpurakh is eternal who takes care of all of us, and He is not far away but very near; we all eat what He gives to us.

ਨੇੜਾ ਨੇੜਤਾ =, ਨੇੜੇ ਦੀ ਸਾਂਝ, ਡੂੰਘੀ ਸਾਂਝ। ਸਾਰੇ ਸਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। =
ਸੰਮ੍ਰਹਾਲੇ = ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਚਾ = ਸਦਾਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। -
।੪।੧। = ਹੇ ਹੇ ਨਾਨਕਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬੜੀ ਸਾਡੀ ਤੇ (!ਹੇ ਭਾਈ-ਆਖ) !
ਨੇੜੇ ਦੀ ਸਾਂਝ ਹੈ ਜੋ ਕੁਝ (ਇਤਨੀ ਨੇੜੇ ਦੀ ਕਿ) ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ
ਉਹੀ ਅਸੀਂ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ (ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਦੇ ਹਾਂ-ਖਾ ਕੇ ਜੀਵਨ), ਉਹ
ਹੈ (ਦਾਤਾ) ਭੀ ਸਦਾ ਕਾਇਮ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤੋਂ (ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਉਤੇ)
ਦੂਰ ਨਾਹ ਸਮਝੋ, ਉਹ ਸਦਾ ਸਾਡੀ ਸਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ

ਨ-ਉਸ ਹਾਜ਼ਰ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਦੇ ਥਾਂ)ਾਜ਼ਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ
ਨਾਮ ਧਿਆਵੇ।੧।੪।(

Nobody gives us; nobody has that potent power but the Creator; when He is the benefactor and protector, why should we worship anyone other? When He is always close by us, why to perform hypocritical deeds? He is watching us and nothing is hidden from Him. The Guru suggests that what we eat is not given by anyone but Him and He is always close to us; therefore, we should worship Him. How we should worship Him, the Guru has made that also clear by giving example of real worshiping done by keeping His Name memory in the heart.

Why do we need a picture or an idol? Why we show weakness when we have taken refuge of Him who is the Creator and Protector of all? The Guru has explained to us how close He is; there is no reason to wander around in search of Him on the places people built on hearsay stories. He is within us and to get blended with Him, our “within” needs to be cleaned through the love of His Name. When He is with us, we do not need anyone. He has created the Maya (15, SGGS, Mehlā 1) but He has also shown us a way out of it through the Guru and His true devotees (17, SGGS, Mehlā 1). It doesn't matter what kind of drums are being beaten by others when we are blessed to understand what the Guru wants from us to become worthy to worship Him. If we follow the Guru, we respect the Guru truly, and we are on Guru's boat. If we keep looking around in dilemma, the Guru's boat will pass by. That is why the Guru says that there are some mind slaves who sink in Maya ocean while the boat of the Guru is close by (40, SGGS, Mehlā 4). The Guru concludes that real worship or bowing is not in mere talking or performing rituals but keeping true faith in His Name; please read the following verses, they are 878, SGGS:

ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥ ਤੁਧਨੇ ਨਿਵਣੁ ਮੰਨਣੁ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ॥ ਸਾਚੁ
ਭੇਟ ਬੈਸਣ ਕਉ ਥਾਉ ॥ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਹੇਵੈ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਤਾ ਸੁਣਿ
ਸਦਿ ਬਹਾਲੇ ਪਾਸਿ ॥੧॥

Rāmkalī mehlā 1. Fuḍhno nivaṇ manāṇ terā nā^o.
Sāch bhet bhaiṣan ka^o thā^o. Saṭ santokh hovai arḍās.
Fā suṇ saḍ bahāle pās. ||1||
Raag Ramkli, Bani of First Nanak. In Essence: oh

Prabh! To put faith in your Name is bowing to you; to praise your true Name is the offering to you that brings your closeness. If serving others (humanity service) and contentment are begged from Prabh, He hears that prayer and blesses the mortal to be with Him.

ਤੁਧ ਨੇ = ਤੈਨੂੰ, ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ। ਨਿਵਣੁ = ਸਿਰ ਨਿਵਾਣਾ। ਮੰਨਣੁ = ਪਤੀਜਣਾ, ਡੂੰਘੀ ਸਾਂਝ ਪਾਈ। ਸਾਚੁ = ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ। ਬੈਸਣ ਕਉ-ਦਾਨ = ਬੈਠਣ ਲਈ। ਸਤੁ =, ਸੇਵਾ। ਸੁਣਿ = ਸੁਣ ਕੇ। ਸਦਿ ਸੱਦ = ਕੇ। (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂਸਾਂਝ ਪਾਈ ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਡੂੰਘੀ (! ਨਿਵਾਣਾ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿਤੇਰੇ ਦਰ ਤੇ ਪਰਵਾਨ ਹੋਈ) ਸਾਲਾਹ-ਜਿਸ ਦੀ ਬਰਕਤਿ ਨਾਲ ਤੇਰੀ) ਭੇਟਾ ਹੈ (ਵਾਲੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ (ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਸੰਤੋਖ ਧਾਰਦਾ (!ਹੇ ਭਾਈ) ਬੈਠਣ ਲਈ ਥਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਹੈ, (ਦੂਜਿਆਂ ਦੀਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ -ਤੇ ਇਸ ਜੀਵਨ) ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਰਦਾਸ (ਦਰ ਤੇ-ਰਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ, ਤਦੋਂ (ਅਰਦਾਸ ਸੁਣ ਕੇ (ਸਵਾਲੀ) ਨੂੰ।) ਸੱਦ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬਿਠਾਂਦਾ ਹੈ। (

We, Sikhs, should not fear of others and never ever should give in to please others; we should keep full faith in the Guru and the Creator and should continue our lives guided by the Guru teachings; we should respect all people of different faiths but strictly our aim of life is to please the Guru by obeying Him instead of pleasing others. If others claim to find satisfaction in idols or in any other ways, we should wish them good luck but our liberation lies in worshipping of that Akalpurakh who has created all; nothing should come between Him and us.

My appeal to my Sikh brothers and sisters is that it is time to come home and remain with the Guru forever and never let anyone lead you away from the Guru and His gift of Prabh's Name. The Guru saves us from falling if his teachings are enshrined in the heart, the Guru verifies it on 587 SGGS (Mehla 4):

ਸੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਿਆਰਾ ਮੇਰੈ ਨਾਲਿ ਹੈ ਜਿਥੈ ਕਿਥੈ ਮੈਨੇ ਲਏ ਛਡਾਈ ॥

ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਸਾਬਾਸਿ ਹੈ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਸੋਝੀ ਪਾਈ ॥

So satgur pi=ārā merai nāl hai jithai kithai maino la=chḥadā=ī. Fis gur ka=ō sābās hai jin har sojhī pā=ī.

In Essence: That dear true Guru is with me who here and there saves me (from Maya influences and ill -

intentions); I applaud that Guru who has given me understanding of Akalpurakh.

ਉਹ ਪਿਆਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੈ, ਸਭ ਥਾਈਂ ਮੈਨੂੰ ਛਡਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ); ਸਾਬਾਸੇ ਉਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸੂਝ ਪਾਈ ਹੈ।

The Guru's guidance bars us from falling for idols and other entities other than the Creator because our Guru wants to connect us to Akalpurakh to whom we belong; the Guru asks us to do the right worshipping and to get out of misguided paths; all the attractive but deceptive shops are not for us. Keeping the Guru's advice in the mind and ignoring all the shows is real Sikhi. If we forget what the Guru says, and we try to blend in deluded crowd mentality ignorantly, we will keep falling further; we should realize that the Guru is no more with us; thus, we walk in the darkness of ignorance. We don't deserve that. If we deem the Guru guidance as our guiding light, our Guru will definitely save us. Always bear it in mind that we fall when we lose balance.

Interpretation is done by Dr. Sahib Singh Ji.

Humbly, Gurdeep Singh

THE CONCEPT OF EGO IN GURBANI

(Sawan Singh Principal (Retired)

10561 Brier Lane, Santa Ana 92705 California 7145443031

sawansingh85@gmail.com)

Gurbani guides us not only in spiritual matters, but also in our worldly affairs. In fact, it directs us in every walk of life like caste system, creation, beggary, benevolence, adultery, asceticism, character, lust, greed, hypocrisy, idol worship, rituals and ego etc. **Gurbani teaches us not to be haughty . Gurbani believers shun egotism.**

Ego is one of the evils which is found in all of us to some extent. Some of us are proud of our power, wealth, youth, luck and property. Some foolish people are proud without having any merit. According to Gurbani ,God created ego and everybody has got it. **It is one of the five instincts** - lust, wrath, greed, emotional attachment and egotism-which are called thieves as they attack like a thief and control human

beings. It is like a thorn in our mind:

ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਮੋਹਣੀ ਸਭ ਮੁਠੀ ਅਹੰਕਾਰਿ ॥
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ (ਪੰਨਾ ੧੯)

“Egotism and possessiveness are very enticing; egotistical pride has plundered everyone”.

ਜਿਨਿ ਰਚਿ ਰਚਿਆ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ ਨਾਲੇ ਹਉਮੈ ਪਾਈ ॥
ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ (ਪੰਨਾ ੯੯੯)

“The Primal Lord, the Architect of Destiny, formed your form; He also burdened you with egotism.”

Gurbani teaches us to shun pride and be humble lest we should regret afterwards. The Sikh Gurus led a humble life. In his compositions, Guru Nanak calls himself low caste, in spite of the fact that he belonged to a high-caste:

ਗਰਬੁ ਨ ਕੀਜੈ ਨਾਨਕਾ ਮਤੁ ਸਿਰਿ ਆਵੈ ਭਾਰੁ ॥
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ (ਪੰਨਾ ੯੫੬)

“Don't be proud; O Nanak, you may fall head first to the ground.”

ਜਾਤਿ ਕਾ ਗਰਬੁ ਨ ਕਰਿ ਮੂਰਖ ਗਵਾਰਾ ॥
ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ (ਪੰਨਾ ੧੧੨੭)

“Do not be proud of your social class and status, you ignorant fool!”

ਗਰਬੁ ਮੋਹੁ ਤਜਿ ਹੋਵਉ ਰੇਨ ॥
ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ (ਪੰਨਾ੩੯੧)

“Renouncing pride and attachment, I become the dust of the feet of the Saints (humble).”

ਧਨ ਜੋਬਨ ਕਾ ਗਰਬੁ ਨ ਕੀਜੈ ਕਾਗਦ ਜਿਉ ਗਲਿ ਜਾਹਿਗਾ ॥
ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ (ਪੰਨਾ ੧੧੦੬)

“Do not take pride in your wealth and youth; you shall crumble apart like dry paper.”

Gurbani says ego is not liked by God and arrogant persons cannot reach God as ego stands like a wall between God and human beings:

ਹਰਿ ਜੀਉ ਅਹੰਕਾਰੁ ਨ ਭਾਵਈ ਵੇਦ ਕੂਕਿ ਸੁਣਾਵਹਿ ॥
ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ (ਪੰਨਾ੧੦੮੯)

“The Dear Lord is not pleased by egotism; the Vedas proclaim this clearly.”

ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਇਕ ਹੀ ਸੰਗਿ ਵਾਸਾ ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਕਰਾਰੀ ॥

ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ (ਪੰਨਾ੧੨੬੩)

“The soul-bride and the Husband Lord live together as one, but the hard wall of egotism has come between them.”

ਗਰਬਿ ਗਹੇਲੀ ਮਹਲੁ ਨ ਪਾਵੈ ॥
ਫਿਰਿ ਪਛੁਤਾਵੈ ਜਬ ਰੈਣਿ ਬਿਹਾਵੈ ॥
ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ (ਪੰਨਾ ੨੩੭)

“One who is in the grip of pride does not obtain the Mansion of the Lord's Presence. She regrets and repents, when her life-night passes away.”

ਜਬ ਹਮ ਹੋਤੇ ਤਬ ਤੁਮ ਨਾਹੀ ਅਬ ਤੁਮ ਹਰੁ ਹਮ ਨਾਹੀ ॥
ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ (ਪੰਨਾ ੩੩੯)

“When we possessed ego, You were not there with us, O God. Now when You abide in us, we are free from ego.”

ਗਰਬਵਤੀ ਕਾ ਨਾਹੀ ਠਾਉ ॥ਭਗਤ ਰਵੀ ਦਾਸ ਜੀ (ਪੰਨਾ ੧੧੯੬)
“The proud bride shall not find a place with the Lord.”

According to Gurbani ego has many disadvantages. It is the mother of all evils and a dangerous disease. It spreads illusions and ruins the egoists. An egoist loses peace of mind and cannot distinguish between good and evil:

ਨਾਨਕ ਸੇ ਨਰ ਅਸਲਿ ਖਰ ਜਿ ਬਿਨੁ ਗੁਣ ਗਰਬੁ ਕਰੰਤਿ ॥
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ (ਪੰਨਾ ੧੨੪੬)

“ONanak, the real asses are those persons who take pride, but have no virtue”.

ਜਾਤਿ ਕਾ ਗਰਬੁ ਨ ਕਰਿ ਮੂਰਖ ਗਵਾਰਾ ॥
ਇਸੁ ਗਰਬ ਤੇ ਚਲਹਿ ਬਹੁਤੁ ਵਿਕਾਰਾ ॥
ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ(੧੧੨੭)

“Do not be proud of your social class and status, you ignorant fool! So much sin and corruption comes from this pride.”

ਜਿਸ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਰਾਜ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥
ਸੋ ਨਰਕਪਾਤੀ ਹੋਵਤ ਸੁਆਨੁ ॥
ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ (ਪੰਨਾ੨੭੮)

“One who has the pride of power within, shall dwell in hell, and become a dog.”

ਹੇ ਜਨਮ ਮਰਣ ਮੂਲੰ ਅਹੰਕਾਰੰ ਪਾਪਾਤਮਾ ॥

ਮਿਤ੍ਰ ਤਜੀਤਿ ਸਤ੍ਰੰ ਦ੍ਰਿਤ੍ਰੰਤਿ ਅਨਿਕ ਮਾਯਾ ਬਿਸੀਰਨਹ॥ (ਪੰਨਾ੧੩੫੮)
 “O egotism, you are the root of birth and death, the cycle of reincarnation; you are the very soul of sin. You forsake friends, and hold tight to enemies.

ਸਦਾ ਸਦਾ ਫਿਰਹਿ ਅਭਿਮਾਨੀ ਸਗਲ ਕੁਟੰਬ ਡੁਬਾਵਹਿ ॥
 ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ (ਪੰਨਾ ੪੭੬)

“They wander around for ever and ever in their self-conceit and drown all their families .”

Gurbani shows there are many advantages if we get rid of ego and embrace humility. A humble person is liked by God, has peace of mind and lives a comfortable life.

ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ ਨਹੀ ਸਚੁ ਪਾਈਐ ॥
 ਹਉਮੈ ਜਾਇ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਈਐ ॥
 ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ(ਪੰਨਾ੨੨੬)

“By actions done in egotism, selfishness and conceit, the True Lord is not obtained. But when egotism departs, then the state of supreme dignity is obtained.”

ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਚੁਕਾਵਣਿਆ ॥
 ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ (ਪੰਨਾ੧੧੦)

“Subduing your ego, you shall find a lasting peace, and your emotional attachment to Maya will be dispelled.”

ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਕਾਟਿ ਕੀਏ ਨਿਹਕੇਵਲ ਜਬ ਤੇ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ ॥
 ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ (ਪੰਨਾ ੨੦੭)

“My doubt and fear have been taken away, and I have been made pure, since my ego was conquered.”

Gurbani also suggests methods and remedy to get rid of ego. Meditation, company of holy persons, fear of God and realization that our life is short are recommended by Gurbani:

ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੈ ਜੇ ਬੁਝੈ ਤ ਹਉਮੈ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ ॥
 ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ (ਪੰਨਾ ੧)

“O Nanak, one who understands His Command, does not speak in ego”.

ਹਉਮੈ ਦੀਰਖ ਰੋਗੁ ਹੈ ਦਾਰੂ ਭੀ ਇਸੁ ਮਾਹਿ ॥
 ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਹਿ ॥
 ਨਾਨਕੁ ਕਹੈ ਸੁਣਹੁ ਜਨਹੁ ਇਤੁ ਸੰਜਮਿ ਦੁਖ ਜਾਹਿ ॥
 ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ (ਪੰਨਾ ੪੬੬)

“Ego is a chronic disease, but it contains its own cure as well. If the Lord grants His Grace, one acts according to the Teachings of the Guru's Shabad. Nanak says, listen, people in this way, troubles depart”.

ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਗੁਰ ਸਬਦੇ ਧੋਵੈ ॥ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ (ਪੰਨਾ੧੨੧)
 “Through the Word of the Guru's Shabad, the filth of egotism is washed away”.

ਜਿਨ ਜਪਿਆ ਇਕ ਮਨਿ ਇਕ ਚਿਤਿ ਤਿਨ ਲਥਾ ਹਉਮੈ ਭਾਰੁ ॥
 ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ (ਪੰਨਾ੩੦੨)

“Those, who meditate on Him and single-mindedly focus their consciousness on Him, are rid of the burden of their ego”.

ਜੇ ਕੇ ਅਪੁਨੀ ਸੋਭਾ ਲੋਚੈ ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਇਹ ਹਉਮੈ ਛੋਚੈ ॥
 ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ (ਪੰਨਾ ੨੬੬)

“If you long for honor, then renounce your ego in the Saadh Sangat, the Company of the Holy”.

SIKH OFFICER TAKES COMMAND OF CANADIAN UNIT

Prabhjot Singh/TNS
 Chandigarh, September 13, 2011

After joining Canadian army as a trooper in 1989, Harjit Singh Sajjan, now a Lieutenant-Colonel, has become the first Indo-Canadian to take command of a Canadian regiment.

He took over as Commanding Officer of the British Columbia Regiment yesterday at a glittering ceremony held at Beatty Street Armoury in Vancouver. He took over from Lieut-Col Bruce Kadanoff, who had been the Commanding Officer for three years.

The British Columbia Regiment has been the oldest Regiment of the Canadian army. Colonel Sajjan's appointment has come at a time when the Sikh community of Canada in general and British Columbia in particular is busy in the centenary celebrations of the oldest Sikh Gurdwara of North America at Abbotsford. It is symbolic and appropriate that for the first time a Canadian Sikh has been given the command of a Canadian army regiment. Two years after joining the army, Colonel Harjit Singh Sajjan was commissioned in the British Columbia Regiment in 1991. Four years later, he was promoted as Captain and later as a Major.

ANAND MARRIAGE ACT.

PRESS RELEASE

New Delhi - 8th September 2011: A high powered delegation under the leadership of S. Paramjit Singh Sarna, President Delhi Sikh Gurdwara Management Committee and Shiromani Akali Dal, Delhi today met Hon'ble Union Minister of Law and Justice, Shri Salman Khurshid in connection with the enactment of Anand Marriage Act.

Mr. Sarna said that the meeting was continued for 40 minutes in a very cordial ambiance and proved successful. The minister was informed in detail about the wave of resentment amongst the Sikh Diaspora after his statement in the Parliament in respect to Anand Marriage Act.

Mr. Sarna said that the Minister of Law was also informed that the UPA Chairperson Mrs. Sonia Gandhi had also assured the demand of the Sikh Community for enactment of Anand Marriage Act

would be fulfilled soon and the former Minister of Law Mr. Veerappa Moily had also given a statement before the media that the department of law had cleared the proposal of Anand Marriage Act and after the approval of cabinet, process for enactment of law would be completed.

Mr. Sarna said that during discussion with the delegation, it was also understood, the forces conspiring against the enactment of Anand Marriage Act due to which it has been over delayed. Mr. Sarna said that it was also conveyed to the Minister that his statement without thoroughly going through the records of the ministry had severely hurt the sentiments of the Sikh community.

Mr. Sarna said that the Minister of Law accepted that the Akali MPs have raised the question of Anand Marriage Act in the Parliament in a very casual manner, which I have replied without any preparation or going through the previous records and feel regret if his reply in the Parliament has ever hurt the feelings of the Sikhs.

Mr. Sarna said that Law Minister has given us a patient hearing, listen to our points and thereafter assured the delegation that since, he also belongs to Minority Community and can better understand feelings of the Sikhs. He also assured that the demand for the enactment of Anand Marriage Act shall be fulfilled soon by getting the Anand Marriage Bill passed by the Parliament thereafter Anand Marriage Act shall be enacted and there shall be no further delay.

In the said delegation S. Paramjit Singh Sarna - President, S. Harvinder Singh Sarna - Former President, S. Gurmeet Singh Shunty - General Secretary, S. Kartar Singh Kochar - Joint Secretary, S. Shamsheer Singh Sandhu - Member, Delhi Sikh Gurdwara Management Committee, S. Raghubir Singh Jaura - President, Punjabi Civil Society and S. Manjit Singh Sarna was included.

LAUGH, CRY, REJOICE, OR BE AMUSED

[Depending upon your Bibek Budhi, or just hope that Governor Nikki Haley's father will use his own Bibek Budhi. I personally wish success to S. Jatinder Singh Hundal's efforts. ED.]

SGPC plans press in US to print**Guru Granth Sahib,****Sikhs say waste of funds**

Submitted by Jatinder Singh Hundal

<http://www.indianexpress.com/news/sgpc-plans-press-in-us-to-print-guru-granth-sahib-sikhs-say-waste-of-funds/847696>

Sukhdeep Kaur

Posted: Sat Sep 17 2011, 03:31 hrs

Chandigarh

In 2004, a Sikh group had airlifted copies of the holy Guru Granth Sahib from Amritsar to place them in gurdwaras in Canada and North America. One copy each was placed on the aircraft seats, which had a special canopy and mattresses. In April this year, 450 copies of the Guru Granth Sahib were shipped to Italy as "passengers", seated in the passenger section of the vessel, accompanied by granthis to maintain the sanctity of the holy book.

Keeping in mind the cost involved in undertaking such exercises, the Shiromani Gurdwara Parbandhak Committee (SGPC) planned to set up a printing press in the United States. The SGPC also earmarked Rs 2.5 crore from its annual budget this year for the same. Dr Ajit Singh Randhawa, father of Nikki Haley, the Governor of South Carolina, had offered to donate land and a building to SGPC for the project. But the religious body, which has applied to the Reserve Bank of India to transfer the money, is yet to get a nod from the Centre.

Stating that their file for money transfer is being shunted between ministries, SGPC President Avtar Singh Makkar said that once set up, the press would go a long way in solving the problem of observing 'maryada' while transporting the holy scripture abroad. It would also help meet demand for the Granth among overseas Sikh devotees.

But an online discussion among US Sikhs is questioning the move. "The budget is of Rs 25 million. The money belongs to the community and SGPC should not make a unilateral decision without involving the community or at least a committee of experts on the

subject," said Jatinder Singh Hundal, based in Sacramento, California. He had started the online discussion.

In an email to The Indian Express, Hundal said the staff hired in the US would not be aware of the respect that Guru Granth Sahib deserves as most of the workers would be from non-Sikh background, lest some are flown in by the SGPC from Punjab. "US laws stipulate people working in printing press area have to wear steel toe safety shoes. Would SGPC consider giving exemptions to staff in US? Also, the US labor safety personnel would be regularly visiting these printing presses. Who is going to guarantee that a proper protocol will be followed during these inspections in order not to violate the maryada that SGPC is so worried about," he asked.

He also contends that at a time when the publishers in the US have outsourced all printing work to China, India, Singapore or Indonesia, it makes no sense for SGPC to bring printing project to the US. "Even, financially speaking, labor rates here do not justify bringing such projects to US. Also, there would not be many takers for the Guru Granth Sahib in the US or Canada. The next generation of Sikhs do not need a hard copy but go online to access the Gurmukhi or translated versions," he said.

At a time when the SGPC is facing charges of misuse of religious funds, its president Makkar argued that it is a capital investment worth making. "It is not just about printing the Guru Granth Sahib. The press would be used to print books on Sikh prayers, literature and history. It would also publish translated copies for dharam prachar among the new generation Sikhs. We have recently spent Rs 4.5 crore for setting up a printing press in India. The one in the US will come much cheaper," said Makkar.

FARCICAL SGPC ELECTIONS

There appeared two news in Tribune on 20/09/11

Question is: how to reconcile within the definition of Sikhism- who is real Sikh?

Brahmins following Sikh 'maryada' denied voting rights

Balwant Garg /TNS

Muftsar, September 19, 2011

In Faridkot and Muktsar districts, hundreds of ‘patit’ and ‘Sehajdhari’ Sikhs with shorn hair across the state cast their vote in gurdwara elections on Sunday. But over 1,000 Brahmins in two villages of the area were debarred from exercising franchise despite the fact that they sport long hair and beard, closely resemble the Sikhs, are agrarians, attire like Sikhs and believe in the Sikh philosophy.

One of these villages is situated in Muktsar and the other is in Faridkot. But the name of both the villages is same: Bahamanwala. These villages derived their name long time back as majority of the residents were Brahmins.

Though not born into Sikh families, for decades they have been following the Sikh tenets. They go to the gurdwara and lead their life as per the Sikh ‘maryada’.

“But as our names do not carry Singh or Kaur, we have been debarred from exercising franchise during the SGPC polls,” said Ram Ji Dass, a former sarpanch of Bahamanwala (Muktsar). The village has only five Jat Sikh families. “The only reason we were not registered as voters was because we are seen as pro-Congress,” said Desh Raj, a resident. Just 26 km from this Bahamanwala (Muktsar) village is another by the same name in Faridkot. This village has 373 registered SGPC voters, 12 of them Brahmins. Only one was allowed to vote.

How to reconcile the above news with the following

Post SGPC Poll Barbers busy as a bee.

Voters queue up at salons to trim hair, beards

Mahesh Sharma

Mandi Ahmedgarh, September 19, 2011

Barbers and hairdressers of the local town and its surrounding areas were as busy as a bee today. Most of them were found serving a section of the electorates, who got their hair cut and beards trimmed after casting their vote in the SGPC elections held yesterday.

Though barbers usually keep their shops closed on Tuesdays, a few salons are expected to remain open tomorrow to cater to those who could not get their hair cut today. Voters of all ages, including a few “orthodox-looking” Sikhs, who colour their hair and beards, were among their clients.

Investigations revealed that a large number of persons who had grown their hair and beards with an intention to avoid getting rejected by polling staff during the SGPC poll, thronged the salons today.

A few barbers made use of the opportunity to charge extra bucks for accommodating ‘strangers’ other than their regular clients. Hamid Mohammad, owner of a salon on Jandali road, said he had to open his shop an hour earlier as a few of his regular clients had requested him to trim their beards before going to their respective offices.

Maintaining that customers had stopped coming to his shop two weeks prior to the SGPC poll, Hamid said the number almost doubled today. I have decided to work tomorrow as well as a few of my clients are expected to come.

Admitting that he had stopped trimming his beard immediately after announcement of the SGPC election, Amarjit Singh Laddi, a registered voter, said the polling staff had not allowed him to cast his vote yesterday.

“Though they had allowed people with small beards to cast their votes, they did not allow me. Now, when I have failed to cast my vote why shouldn’t I get my beards trimmed,” Laddi added.

Submitted by Surinder Singh Kanwar, Advocate
[kanwar238@yahoo.com]

RARE SIKH MEMORABILIA DAZZLE LONDON

The Tribune August 30, 2011

Shyam Bhatia in London

Davinder Singh Toor’s moment of revelation came back in 1999 when he was apprenticed as a tour guide to the Victoria and Albert Museum exhibition in London called, ‘The Arts of the Sikh Kingdoms’.

“For me it was a revelation”, says Davinder, a 33-year-old London-based optometrist. “It suddenly became real. I was brought up reading stories about the Gurus and things like this, but there was always something mythical about it and because of the myth there was a bit of a disconnect. This was different. Now I had the

artefacts that proved the existence of these people to me.”

The son of a Ludhiana-born engineer who emigrated to the UK in 1962, Davinder soon discovered he had a passion for finding out more about his heritage. His father was a clean shaven Sikh, but Davinder started wearing a turban at the age of 14. By the time he was a second year student at the University of Aston in Birmingham, he was an avid collector of Sikh memorabilia.

A painting of Maharaja Ranjit Singh and his General Hari Singh Nalwa put up at Golden Temple exhibition in London.

The first artefact he ever collected was an early 20th century dagger made of jade and brass and produced in Lahore. Davinder bought it from a London dealer with £60 borrowed from his elder brother.

Today he is part of a group of UK-based Sikhs who have come together under the aegis of the UK Punjab Heritage Association to promote a stunning exhibition about the Golden Temple in Amritsar.

They include author/historian Parmjit Singh, public relations expert Harbaksh Singh Grewal and exhibition designer Juga Singh. Judging from the comments in the visitors' book, the exhibition so far has been an unqualified success and is a tribute to the group's dedication and perseverance.

A battle shield on display at the exhibition. —
Photos by writer

Polite and attentive, members of the group emphasise the inclusiveness of their faith and how it drew followers from all religions, whether Hindus, Muslims or Sikhs.

Parmjit Singh, the exhibition curator, is quoted as saying: “When it was at its peak, the temple was not only recognised as a centre of devotion for pilgrims of many other faiths, it was also a centre of learning.”

Although their immediate aim is to draw attention to the Golden Temple, how and why it was built and the devotees it serves, the exhibition serves a much larger purpose by reminding visitors about Sikhism, its history and traditions, including the arts that flourished under the patronage of Maharaja Ranjit Singh in the first half of the 19th century.

A vast Perspex model of the Golden Temple itself as it once stood in the 19th century is on display on the lower ground floor of the Brunei Gallery at the London's School of Oriental and African Studies.

One floor up is the hugely impressive re-creation of what a Sikh warrior looked like more than 100 years ago. This full-sized mannequin dressed in its original helmet, armour and weaponry is one of the most impressive items on display.

Like 80 per cent of the exhibits, it belongs to Davinder who admits to buying it from a dealer in London's Notting Hill. He will not say how much he paid for it, but he does explain that it is insured for £100,000.

Also on display is a replica of the Kohinoor diamond and a receipt for its transfer to the British authorities.

Mannequin of a fully armed Sikh warrior

For the devout one of the most important exhibits is the ground floor painting done in gouache of Guru Nanak meeting the yogis, an early original miniature dating

back to the early 19th century. Another painting of Guru Arjun overseeing the construction of the Golden Temple is also made from gouache which Davinder explains is a type of water colour made with the powder of crushed precious and semi precious stones.

Another painting depicts Maharaja Ranjit Singh and Hari Singh Nalwa seated together. Hari Singh, born in the same village as Ranjit Singh, was a famous general often described as the terror of the Afghans.

He hardly ever came to the Punjab because he was mostly on the North West Frontier among the hill tribes. The setting of this painting is at the Rambagh Palace in Amritsar.

Elsewhere on the ground floor room are ear-rings that once belonged to Maharani Jindan Kaur, the mother of Maharaja Dalip Singh. Next to them is a 19th century necklace with an image behind the rock crystal face of Guru Nanak flanked by his Hindu and Muslim companions, including Bhai Mardana.

Still another painting, and one that is considered controversial, shows a group of Sikhs being entertained by courtesans. This rare picture from the Awadh School of painting dates back to 1770, a full 30 years before the formal start of the Sikh period of art.

“It’s amazing to see how long it survived”, comments Davinder. “The pigment, so long as it kept at the correct temperature, there’s no reason why it shouldn’t survive...”

“For me as a collector, I really believe that the renaissance of Sikh art is beginning and its going to come from the West. Not one of the pieces you see on show was bought in India. Firstly, India, although there may be things that survive there, there are very strict export laws.

“If you buy anything in India, you have to keep it in India. You can’t take anything out that’s over 100-year-old. And, more importantly, the best stuff is out of India because of the nature of the (British) empire. That’s why these objects exist outside India.

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜਨਮ ਮਿਤੀ

ਲੇਖਕ ਵਰਪਾਲ ਸਿੰਘ : New Zealand

[Please also read the email exchange on this issue and Dr Dilgeer's full article at this link:

<http://sikhcentre.wordpress.com/2011/07/06/dr-harjinder-singh-dilgeers-strange-effort/>]

ਕੁੱਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਈ-ਮੇਲ ਰਾਹੀਂ ਡਾ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਿਲਗੀਰ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜਨਮ ਮਿਤੀ ਬਾਰੇ ਇਕ ਲੇਖ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਾ। ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਕਿ ਦਿਲਗੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਣ ਲਈ ਕਿ “ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਨਮ ਵਿਸਾਖ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕੱਤਕ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ” ਇਕ ਖਿਆਲੀ ਪੁਲਾਅ “ਅਸਲ ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ” ਪਕਾ ਲਿਆ।

ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਨੇ ਬਾਲਾ ਜਨਮਸਾਖੀ ਰੱਦ ਕੀਤੀ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸਨੇ ਕੱਤਕ ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕੇਵਲ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਜਨਮ ਵਿਸਾਖ ਦਾ ਗਰਦਾਨ ਦਿੱਤਾ।

ਹੁਣ ਕਿਉਂਕਿ ਦਿਲਗੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪ ਕੱਤਕ ਨੂੰ ਸਹੀ ਦੱਸਣਾ ਸੀ ਤੇ ਕੱਤਕ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ (ਜਿਸਨੂੰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਨੇ ਬੜੇ ਸੁਹਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੰਦਾਲੀਆਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ) ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਇਹ ਜਰੂਰੀ ਬਣ ਗਿਆ ਕਿ ਮੁੜ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰਾਰ ਦੇਣ। ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਹਵਾ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਇਕ “ਅਸਲ ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ” ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਰਿਸ਼ਮਾ ਇਸ ਤਰਾਂ ਵਾਪਰਿਆ:

“ਇੱਥੇ ‘ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ’ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਵੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਵਾਰੀਖ (ਜਨਮਸਾਖੀ) ਲਿਖਵਾਈ ਸੀ। ਇਹ ਵਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗਾਂ ਤੇ ਜੁਲਮਾਂ ਦੀ ਹੰਗਾਮੀ ਹਾਲਤ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਉਸ ਤਵਾਰੀਖ (ਅਸਲ ਜਨਮ ਸਾਖੀ) ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕੀ। ਜਿਹੜੀ ‘ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ’ ਅੱਜ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਉਹ ਅਸਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਜੰਡਿਆਲਾ ਕਸਬੇ ਦੇ ਹੰਦਾਲੀਆਂ (ਬਿਧੀਚੰਦੀਆਂ) ਵੱਲੋਂ ਮਿਲਾਏ ਗਏ ਖੇਟ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਅਸਲ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ

ਵਿਗਾੜ ਕੇ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਖੇਟ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰ ਕੇ, ਅਸਲ ਜਨਮਸਾਖੀ ਕਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ। ਪਰ, ਅਜਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਲਿਖੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਉਹ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਅਜੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਉਸ ਵਾਰ ਵਿਚ ਏਨੀ ਤਫ਼ਸੀਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਦੇ ਸਕਦੇ।”

ਇਸ ਇਕ ਪਹਿਰੇ ਵਿਚ ਇੰਨੀਆਂ ਕੁ ਕੁਤਾਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਸੁਹਿਰਦ ਪਾਠਕ ਦਿਲਗੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲੀ ਕੁਤਾਹੀ ਇਹ ਕਿ ਡਾ ਦਿਲਗੀਰ ਆਪਣੇ ਇਸ ਬਿਆਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਜਨਮਸਾਖੀ ਲਿਖਵਾਈ। ਖਿਆਲ ਰਹੇ ਕਿ ਜਨਮਸਾਖੀ ਸਿਰਫ ਤੇ ਸਿਰਫ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੀ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ – ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਅਹਮੀਅਤ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅਗਾਂਹ ਵਿਚਾਰਾਂਗੇ। ਸੇ ਬਿਨਾਂ ਸਬੂਤ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਤਵੱਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਡਾ ਦਿਲਗੀਰ ਦੇ ਕਹੇ ਨੂੰ ਸਿਰ-ਮੱਥੇ ਜਾਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਇਹ ਮੰਨ ਲੈਣ ਕਿ ਦੂਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕੋਈ ਜਨਮਸਾਖੀ ਲਿਖਵਾਈ ਸੀ।

ਦੂਜੀ ਕੁਤਾਹੀ ਇਹ ਕਿ “ਜੰਗਾਂ ਤੇ ਜੁਲਮਾਂ ਦੀ ਹੰਗਾਮੀ ਹਾਲਤ” ਦਾ ਗਲਤ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ “ਅਸਲ ਜਨਮਸਾਖੀ” ਦੇ ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਣ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼। ਜੇਕਰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਸਹੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੇ ਵੀ। ਅਤੇ ਸੱਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ – ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘਮਾਸਾਨ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਵੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੁਸਤਾਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤੀ। ਡਾ ਦਿਲਗੀਰ ਦਾ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਹੋਰਨਾਂ ‘ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ’ ਦਾ ਇਹ ਬਿਆਨ ਕਿ “ਜੰਗਾਂ ਤੇ ਜੁਲਮਾਂ ਦੀ ਹੰਗਾਮੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਗੁਆ ਬੈਠੇ” ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਸੁਹਿਰਦ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬਿਆਨ ਅਜੇ ਤੱਕ ਸਿਰਫ ਉਹਨਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਤੇ ਹੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਹੜੀਆਂ ੧੮ਵੀਂ-੧੯ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ “ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ” ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਇਕ ਜਿਲਦ ਵਿਚ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿਲਗੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਿਤੇ ਹੁਣ ਇਹ ਨਾ ਕਹਿਣ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ੧੯੮੪ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਛੱਡਿਆ ਉਹ ਕਈ ਹੱਥ-ਲਿਖਤਾਂ ਆਪਣੇ

ਨਾਲ ਲੈ ਆਏ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ “ਅਸਲ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ” ਵੀ ਇਕ ਹੈ।

ਇਹ ਵੀ ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਕੌਮ ਉਤੇ ਜੁਲਮ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਵੀ ਅਫਗਾਨੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਰਨਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਜੀਊ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਸੁਬੇਗ ਸਿੰਘ (ਤੇ ਸਾਹਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ) ਵਰਗੇ ਸਿੱਖ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਿਚ ਸਨ। ਇੱਥੇ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ “ਜੰਗਾਂ ਤੇ ਜੁਲਮਾਂ ਦੀ ਹੰਗਾਮੀ ਹਾਲਤ” ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੌਮ ਤੇ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਖੱਲੂਘਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਆਮ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਬਿਠਾਉਣਾ ਹੈ (ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਮੌਕੇ ਲੇਖ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਜਿੱਠਾਂਗੇ)। ਮੁੱਦਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਹਵਾ ਵਿਚੋਂ ਹਾਜਰ ਕੀਤੀ “ਅਸਲ ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ” ਨੂੰ “ਜੰਗਾਂ ਤੇ ਜੁਲਮਾਂ ਦੀ ਹੰਗਾਮੀ ਹਾਲਤ” ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਰਾਹੀਂ ਨਦਾਰਦ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡਾ ਦਿਲਗੀਰ ਇਸ ਸਾਰੇ ਖਿਆਲੀ ਪੁਲਾਅ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਤੇ ੧੮ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਤਸੱਦਦ ਦੀਆਂ ਡੂੰਘੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਦਾ ਲੂਣ ਰਲਾ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਚਣ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ।

ਤੀਜੀ ਕੁਤਾਹੀ ਇਹ ਕਿ ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮਿਥਿਆ ਵਿਚਾਰ ਕੌਮ ਤੇ ਖੋਪਣ ਲਈ ਡਾ ਦਿਲਗੀਰ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਵੀ ਖਿਲਵਾੜ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਵਲੋਂ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢੇ ਨੁਕਸਾਂ ਦਾ ਡਾ ਦਿਲਗੀਰ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੋਲ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨੁਕਸ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ। ਬਿਨਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੁਕਸਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਤੋਂ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਨੂੰ ਕੌਮ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਸਵਿਕਾਰਣਾ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਕੱਤਕ ਨੂੰ ਸਹੀ ਦੱਸਣ ਲਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਨੂੰ ਸਵਿਕਾਰਣਾ ਇਕ ਮਜਬੂਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਪਹਿਲੀ ਲਿਖਤ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਹਿਬ ਦੀ ਜਨਮ ਮਿਤੀ ਕੱਤਕ ਦੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ। ਸੇ ਇਸ ਸਾਰੀ ਗੁੰਝਲ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਡਾ ਦਿਲਗੀਰ “ਅਸਲ ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ” ਦਾ ਕਬੂਤਰ ਆਪਣੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਦੀ ਟੋਪੀ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕੱਢਦੇ ਨਜਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਰਹੇ ਜਾਪਦੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਾਦੂਗਰ ਨੂੰ ਟੋਪੀ ਅੰਦਰ ਕਬੂਤਰ ਲੁਕਾਉਂਦੇ ਹੀ ਵੇਖ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕਬੂਤਰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਤਾੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਮਾਰਣੀਆਂ ਸਗੋਂ ਹੱਸਣਾ

ਹੀ ਹੈ। ਖਿਆਲ ਕਰਿਓ ਕਿ ਡਾ ਦਿਲਗੀਰ ਦੀ “ਅਸਲ ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ” ਦੀ ਦਲੀਲ ਇੰਨੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪੇ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਆਓ ਥੋੜ੍ਹਾ ਇਸ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ।

ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਲਈ ਇਹ ਮੁੱਢਲਾ ਅਸੂਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਰ ਕਿਸੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਸ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਜਾਦ ਲਿਖਾਰੀ ਵਲੋਂ ਵੀ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀਆਂ ਹੋਰਨਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਹ ਲਿਖਾਰੀ ਸਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗਲਤੀ ਘੱਟ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਅਸੂਲ ਮੌਜੂਦਾ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੇ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਮੰਨ ਵੀ ਲਈਏ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਡਾ ਦਿਲਗੀਰ ਦੇ ਖਿਆਲੀ ਪੁਲਾਅ ਮੁਤਾਬਕ ਕੋਈ “ਅਸਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ” ਕਦੇ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਕੱਤਕ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਫਿਰ ਵੀ ਹੰਦਾਲੀਆਂ ਦੀ ਮਿਲਾਵਟ ਹੀ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ (ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ) ਦੇਵੇਂ ਵਿਸਾਖ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਜਨਮ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ, ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਿਲਾਵਟ ਨਹੀਂ। ਇਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਡਾ ਦਿਲਗੀਰ ਨੂੰ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਸੋਚ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਗਰਦਾਨਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਇੱਕ-ਮੱਤ ਹਨ ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਸੱਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖੀ ਗਈ।

ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਆਈਏ ਡਾ ਦਿਲਗੀਰ ਦੀ ਸੱਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕੁਤਾਹੀ ਤੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਮੁਤਾਬਕ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਬਾਰੇ ਇੰਨੀ ਤਫਸੀਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਦੇ ਸਕਦੇ ਜੇਕਰ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਨਮਸਾਖੀ ਨਾ ਹੁੰਦੀ, ਤੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਉਹ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਵਾਕਈ ਕੋਈ “ਅਸਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ” ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਲਿਖਵਾਈ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੀਆਂ ਖਾਮੀਆਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਡਾ ਦਿਲਗੀਰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਜਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ, ਤੇ ਜੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇੰਨਾਂ ਨਲਾਇਕ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਸਵਾਲ

ਕੀਤਿਆਂ ਡਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਇਤਹਾਸ ਮੰਨ ਲੈਣਗੇ। ਅਸੀਂ ਨੰਬਰਵਾਰ ਇਹ ਖਾਮੀਆਂ ਹੇਠ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ:

1. ਜੇਕਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਅਖੌਤੀ “ਅਸਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ” ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਲਿਖੀ ਹੁੰਦੀ (ਜਵੇਂ ਡਾ ਦਿਲਗੀਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ) ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਕੱਤਕ ਦਾ ਜਾਂ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ? ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇਉਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ: ਵਾਰ ੧ – “ਬਾਬਾ ਗਿਆ ਬਗਦਾਦ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜਾਇ ਕੀਆ ਅਸਥਾਨਾ॥ ਇਕ ਬਾਬਾ ਅਕਾਲ ਰੂਪ ਦੂਜਾ ਰਬਾਬੀ ਮਰਦਾਨਾ॥” ਵਾਰ ੧੧ – “ਭਲਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਇੰਦਾ ਮਜਲਸ ਮਰਦਾਨਾ ਮੀਰਾਸੀ॥” (ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤੇ ਡਾ ਦਿਲਗੀਰ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।)

2. ਕੀ ਅਸੀਂ ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਤੁਰੀਏ ਕਿ ਨਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਤੇ ਨਾ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਕੋਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੀਵਣ ਬਾਰੇ ਇੰਨੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕਰ ਦਿੰਦੇ? ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਮੌਤ ੧੬੩੧ ਵਿਚ ੧੨੫ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੋਈ। ਸਾਡੀ ਪਰੰਪਰਾ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ੧੧ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਮਿਲੇ। ਹਿਸਾਬ ਲਾਈਏ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦਾ ਸਾਲ ੧੫੧੭ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਨਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ।

3. ਕੀ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜਾਂ ਬਾਬਾ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਕੋਲ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ?

੪. ਜੇਕਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਲਿਖਵਾਈ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਲਿਖਵਾਉਣੀ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਦੀ, ਆਦਿ। ਤੇ ਇਹ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਵੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹਰੇਕ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੱਦੀ-ਨਸ਼ੀਨ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਵਿਚ ਦੇਣੀਆਂ ਸੀ। ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਇਸ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਕਿ “ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕੋਈ ਜਨਮਸਾਖੀ ਲਿਖਵਾਈ ਸੀ” ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਕਾਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ੧੫੩੯ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ੧੬੩੪ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ (ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ

ਤੁਰੀਏ ਕਿ ਵਾਕਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੋਈ ਜਨਮਸਾਖੀ ਲਿਖਵਾਈ ਸੀ) ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਤੋਂ ਬਾਦ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੇ ਫਿਰ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਕੁੱਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਝੜੀ ਹੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ “ਨਾਨਕ ਨਿਸ਼ਾਨ” ਹੇਠ ਲਿਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ “ਗੁਰੂ” ਵਜੋਂ ਪਰਚਾਰਦੇ ਸਨ ਸੱਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹੀ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਝੜੀ ਲਾਉਣੀ ਸੀ – ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਵੀ ਜਦੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ੧੬੩੪ ਵਿਚ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ।

੫. ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਮੌਤ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜੀਵਣ-ਕਾਲ ਵਿਚ ਹੋਈ, ਤੇ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਛੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਮੇਢੀ ਸਿੱਖ ਵਜੋਂ ਰਾਜਰ ਰਹੇ। ਕੀ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਪਹਿਲੀਆਂ ਛੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਣ-ਬਿਓਰੇ ਤੋਂ ਭਲੀ-ਭਾਂਤ ਜਾਣੂ ਸਨ? ਜੇਕਰ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਜੀਵਣ-ਬਿਓਰੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਕੋਈ ਸਿਧਾਂਤ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੋਕ ਰਿਹਾ।

੬. ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੀ ਮੌਤ ੧੬੩੧ ਵਿਚ ਹੋਈ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ੧੬੩੪ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ। ਤਕਰੀਬਨ ਉਦੋਂ ਕੁ ਹੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਮੌਤ ੧੬੩੬ ਵਿਚ ਹੋਈ ਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਦੀ ੧੬੪੦ ਵਿਚ। ਇਹ ਕੋਈ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਵਾਰ ਹੀ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦਾ ਅਧਾਰ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੀਵਣ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਸੋਮਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਕੇਵਲ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਹੀ ਸਨ, ਨਾ ਕਿ ਕੋਈ ਖਿਆਲੀ ਭਾਈ ਬਾਲਾ।

ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਆਈਏ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸਵਾਲ ਵੱਲ। ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਇਕ ਪੇਥੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਗੁਰਿਆਈ ਵਿਚ ਕੋਈ ਜਾਇਦਾਦ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਕਰਤਾਰਪੁਰ

ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਪਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਸੀ ਖੜੂਰ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਰਹਿਣ ਦਾ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਬਖਸ਼ੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਖੜੂਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਸਗੋਂ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਜਾ ਕੇ ਰਹੇ। ਯਾਨਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਜਗਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਲਕਿ ਉਹ ਜਗਹ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਬਿਰਾਜਣ। ਉਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਅੱਜ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੈ – ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਉਹ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ) ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਣ। ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਚੀਜ਼ ਜਿਹੜੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਣਨ ਤੇ ਮਿਲੀ ਉਹ ਸੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਪੋਥੀ। ਇਹੀ ਸਿਲਸਿਲਾ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੱਕ ਚੱਲਿਆ – ਜਦੋਂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਬਖਸ਼ੀ ਤਾਂ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਜਾਇਦਾਦ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ, ਸਿਰਫ਼ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ।

ਜਦੋਂ ਲਿਖਤੀ ਅੱਖਰ ਦੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਲਈ ਇੰਨੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲਾਜਮੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ (ਤੇ ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ) ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੀਵਣੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਤਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਸੋਚਿਆ-ਸਮਝਿਆ ਫੈਸਲਾ ਸੀ। ਇਸ ਪਿਛੇ ਕਈ ਕਾਰਣ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ। ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ “ਟੇਵਾ” ਬਾਹਮਣ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕਿਸੇ ਠੱਗ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਕਾਫ਼ ਹੈ। ਪਰ ਜਰਾ ਸੋਚ ਕੇ ਵੇਖੋ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੁੰਦੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ (ਜਾਂ ਦੂਸਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦਾ) ਜਨਮ ਕਿਹੜੀ ਥਿਤ-ਵਾਰ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸੇ ਥਿਤ-ਵਾਰ ਨੂੰ ਜੰਮੇ ਬੱਚੇ ਸਾਇਦ ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਉਚੇਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਮੰਗਦੇ ਜਾਂ ਉਹ ਸਿੱਖ ਜਿਹੜੇ ਸੰਤਾਂ-ਬਾਬਿਆਂ ਮਗਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਇਹਨਾਂ “ਥਿਤੀ-ਸਿੱਖਾਂ” ਮਗਰ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ।

ਇਸੇ ਸੋਚ ਨੂੰ ਹੀ ਹੋਰ ਅਗਾਂਹ ਲੈ ਕੇ ਜਾਈਏ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਟੇਵੇ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਜੀਵਣ ਦਾ ਹਰੇਕ ਫੈਸਲਾ ਕਰਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬਾਹਮਣ ਦਾ “ਸੁੱਭ” ਤੇ “ਅਸੁੱਭ” ਵਿਚ ਟਪਲਾ ਖਾਣਾ ਲਾਜਮੀ ਸੀ। ਇਸਦਾ ਤੇੜ ਉਸ ਕੇਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ “ਅਸੁੱਭ” ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਜੰਮਣ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਮੰਗਲੀਕ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ – ਅੱਜ ਦੇ ਜਮਾਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਹਿੰਦੂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਮੰਗਲੀਕ ਮੁੰਡੇ ਜਾਂ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਰਾਜਸੀ ਨਿਜਾਮ ਲਵੇ। ਬਾਹਮਣ

ਅਕਸਰ ਹੀ ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਜੰਗੀ ਹਾਰ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਜੰਮਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂਕਿ ਉਸ ਵਲੋਂ ਦੱਸੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਲੜੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਹਾਰ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਾ ਕੱਢ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਬਾਹਮਣ ਕੋਲ “ਸੁੱਭ ਸਮਾਂ” ਲੱਭਣ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ “ਅਸੁੱਭ ਸਮੇਂ” ਵਿਚ ਜੰਮੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਨਿਆਸੀ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ (ਜਾਂ ਮਾਰ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ) ਤਾਂਕਿ ਉਹ ਰਾਜੇ ਦੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕੇ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਲੈ ਲਵੋ।

ਸੋ ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜਨਮ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਕੱਤਕ ਵਿਚ ਲਿਜਾਉਣ ਪਿੱਛੇ ਟੀਚਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਆਮ ਹਿੰਦੂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਮੰਨ ਕੇ ਬਾਹਮਣ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਣ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਸੱਦਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਵੀ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ ਬਾਹਮਣ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕੇ ਕਿ ਵੇਦਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਤਾਂ ਕੱਤਕ ਵਿਚ ਜੰਮੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ “ਅਸੁੱਭ” ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮਸਾਖੀ ਅਤੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਹਰਦੁਆਰ ਅਤੇ ਪੁਰੀ ਆਦਿ ਵਿਚ ਬਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਹਾਰ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਗੈਰ-ਸਿੱਖਾਂ (ਯਾਨਿ ਹਿੰਦੂਆਂ) ਤੱਕ ਵੀ ਪਹੁੰਚਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਤੇ ਬਾਹਮਣ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਦੀਆਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਨਿਜਾਮ ਡੋਲਦਾ ਦਿੱਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੋਵੇ। ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਬਾਹਮਣ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਹੀ “ਅਸੁੱਭ” ਕਰਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਢੋਂਗ ਰੱਚ ਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸਦਾ ਹੀ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਮਣੀ ਸੋਚ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਨਮ ਕੱਤਕ ਵਿਚ ਲਿਜਾ ਕੇ “ਟੇਵਾ” ਵੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਹੜਾ ਫਿਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਨੇ ਨਕਲੀ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ।

ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ ਕਿ ਕੱਤਕ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਗੈਰ-ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਸੀ ਤਾਂਕਿ ਉਹ ਜਿਵੇਂ ਮੰਗਲੀਕ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹਨ ਉਵੇਂ ਹੀ ਕੱਤਕ ਦੇ ਜੰਮੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਤੇ ਬਾਹਮਣ ਦੇ ਜੂਲੇ ਹੇਠੋਂ ਨਾ ਨਿੱਕਲਣ।

ਇਸ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਜਨਮ ਮਿਤੀ ਦੀ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖਾਸ ਮਹੱਤਤਾ ਨਹੀਂ। ਇਤਿਹਾਸ

ਵਿਚ ਇਹ ਮਿਤੀਆਂ ਅਹਿਮ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਭਾਵੇਂ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਾ ਪਤਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਣ ਜਿਉਣਾ ਹਰੇਕ ਸਿੱਖ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਤਿਹਾਸ ਵਲੋਂ ਅਵੇਸਲੇ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ਪਰ ਪਹਿਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਗੁਰਮਤਿ ਨੂੰ ਹੈ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ – ਯਾਨਿ ਸਿੱਖ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇ ਸਮਝਣਾ ਹੈ ਗੁਰਮਤਿ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਜਾਂ ਮਿਥਿਹਾਸ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ।

Verpal Singh

Chairperson, The Sikh Centre; Secretary, Sikh Council of New Zealand; Delegate to 5th Asia-Pacific Regional Interfaith Dialogue; Member, South East Asian Advisory Board, Counties Manukau Police; Founder Trustee, NZ South Asia Trust, P.O. ox 76730, Manukau City, AKLD.

[The following is from the editorial in the December 2002 Sikh Bulletin titled 'Yuba City Nagar Kirtan: Some Reflections on what was witnessed'. It has an extract from the Introduction to Vol. I & II of Max Arthur Macauliffe's 'The Sikh Religion' first published in 1909 about his opinion of Bala Janamsakhi. ED.]

Bala:

Asha Sharma, a radio personality, during the time allotted to her to address the congregation alluded to *Bhai Bala*. We cannot blame her for believing in *Bhai Bala* when above the portal of Sri Harmandir Sahib appears the three dimensional presence of Hindu *Bhai Bala* performing a balancing act against Muslim *Bhai Mardana*. Besides, Bala came in handy to concoct Guru Janamsakhis loaded with Hindu mythology. No knowledgeable Sikh believes in the myth of Bala. Following is an extract from the Introduction to Vol. I & II of Max Arthur Macauliffe's 'The Sikh Religion' first published in 1909:

"The last Janamsakhi, which we shall notice, was written by a Sikh called Sewa Das. Of this we have obtained several copies. One of them in our possession bears the date Sambat 1645=A.D 1588. It was therefore completed at least sixteen years before the compilation of the Granth Sahib by Guru Arjan, which is admitted to have taken place in A.D 1604. Its language is that of Pothohar, the country between the Jihlam and the Indus, and its written character is unmistakably more ancient than that of any other Gurumukhi book now in existence.

This Janamsakhi appears to have escaped the notice of both Gur Das and Mani Singh. Had Gur Das seen it, he would doubtless have given a fuller account of the life of Guru Nanak; and, had it been known to Mani Singh, he would probably have referred to it or criticized its details. While persecutions of the Sikhs were raging south of Lahore, and the other detailed memoirs of Guru Nanak's life, including those of Bhai Mani Singh, were destroyed, this Janamsakhi was preserved in Pothohar, where Moslem bigotry was not then aggressively exercised.

In this biography there is no mention whatever of Bhai Bala. There is however, mention made of Mardana, who undoubtedly accompanied Baba Nanak as his minstrel in most, if not all, of his wanderings. This Janamsakhi again is deformed by mythological matter which Baba Nanak himself would have been the first to repudiate". [Hardev Singh Shergill]

‘ਸਹਿਜਧਾਰੀ’ ਮਸਲਾ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣਾਂ

Gurtej Singh, Chandigarh

ਵੱਡੇ ਸਿੱਖ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਨਿਤਾਰਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈਕੋਰਟ (ਪੰਜਾਬ ਵਿਚਾਰੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਨਿਵੇਕਲਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੀ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ) ਵਿੱਚ ਅਕਤੂਬਰ 8, 2003 ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਮੱਤਦਾਨ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਹੋਈ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਨਿਪਟਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਮਸਲਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਮਸਲਾ ਐਮ.ਐਮ. ਕੁਮਾਰ, ਅਲੋਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਆਧਾਰਤ ਸੰਪੂਰਣ ਅਦਾਲਤ (ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ) ਕੋਲ ਸੀ। ਵਿਵਾਦ ਬੜਾ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਥਿਤ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਫ਼ੈਡਰੇਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ (2004) ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਏਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਏਸ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਚੋਣਾਂ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਿਛਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਪੰਜ ਸੱਤ ਸਾਲ ਹੋਰ ਬੀਤ ਗਏ ਪਰ ਇਹ ਮਸਲਾ ਨਾ ਨਿੱਬੜਿਆ। ਵਿੱਚ-ਵਿਚਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਮੌਕੇ ਮਿਲੇ ਪਰ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਘੁੰਡ ਕੱਢ ਕੇ ਨੱਚਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੇ ਨਿਬੇੜਨ ਦਾ ਰਾਹ ਨਾ ਫੜਨ ਦਿੱਤਾ। ਇਹਨਾਂ ਮੌਕਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਰਾਂਗੇ। ਆਖਰ 1 ਸਤੰਬਰ

2011 ਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਭ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਜ਼ਾਹਰਾ ਦਿੱਸਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਮਸਲੇ ਦਾ ਪਹਾੜ ਪਲ-ਛਿਨ ਵਿੱਚ ਛਾਈ-ਮਾਈ ਹੋ ਗਿਆ, ਬਿਲਕੁਲ ਏਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਗਏ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਸਿੰਗ!

ਮੌਜੂਦਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮੱਤਦਾਤਾ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਈ ਮਸਲੇ ਉੱਠੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਵਲ ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਹੀ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੀ ਪਰ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲੱਖਾਂ ਐਸੇ ਵੋਟਰ ਬਣਾਏ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਗ਼ੈਰ-ਸਿੱਖ ਹਨ। ਕਈ ਤਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ ਇਸਾਈ ਵੀ ਵੋਟ ਖਾਤਰ ਸਿੰਘ ਲਕਬ ਨਾਲ ਸਿੰਗਾਰ ਕੇ ਵੋਟਰ ਬਾਪ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਤੋਂ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵੀ ਹਨ, ਇਹ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਏਸ ਧਾਂਦਲੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਪੰਥਕ ਮੋਰਚੇ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਏਸ ਨੂੰ ਵੀ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਵਾਲੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦੋਨਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਹਰ ਪੇਸ਼ੀ ਉੱਤੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਸਤੰਬਰ 1, 2011 ਨੂੰ ਵੀ ਦੋਹਾਂ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕੀਮਤੀ ਰਾਇ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਮੇਜ਼ ਉੱਤੇ ਕੇਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਤੱਤ ਗੁਰਮਤ ਟਕਸਾਲ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਜਗਤ ਤਮਾਸ਼ਾ ਨੇੜਿਓਂ ਵੇਖਣ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਪਿਛਲੀ ਪੇਸ਼ੀ ਉੱਤੇ ਮਸਲਾ ਨਿੱਬੜਦਾ-ਨਿੱਬੜਦਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਹਿਜਧਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਵਕੀਲ ਨੇ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੰਨੀ ਕਤਰਾ ਲਈ ਸੀ। ਵਜ੍ਹਾ ਦੀ ਕਨਸੋਅ ਇਹ ਆਈ ਸੀ ਕਿ ਅਜੇ ਓਸ ਦੀ ਫ਼ੀਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ।

1 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈ ਆਮ ਵਾਂਗ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵਕੀਲ ਉੱਠਿਆ ਅਤੇ ਓਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, 'ਜਨਾਬ ਏਸ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਦਾ ਆਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਚਾਰ ਕੋਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੇਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।' ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਮੱਕੇ ਤੋਂ ਕੁਫ਼ਰ ਉੱਠਣ ਬਰਾਬਰ ਸੀ। ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਨੂੰ ਵਕੀਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੂਰੇ ਤਾਣ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਏਸੇ ਭਾਵਨਾ ਅਧੀਨ ਹੀ ਜੁਆਬ ਦਾਅਵਾ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਦਾਖ਼ਲ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਹਰਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਪ੍ਰਤੀ ਜੋ ਵਤੀਰਾ ਧਾਰਿਆ ਓਸ ਤੋਂ ਦਿਲਾਵਰ ਸਿੰਘ ਸਿਪਾਹੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਯਾਦ ਤਾਜ਼ਾ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਾਰੂਦੀ ਜਾਮਾ ਪਾ ਕੇ 30 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਾਸ ਦੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੋਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਲਟਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹਰਭਗਵਾਨ ਨੇ

ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਤੇਲ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਆਖਿਆ, 'ਜਨਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਏਸ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਜ਼ਹਿਮਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਠਾਈ। ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ 30 ਮਾਰਚ 2002 ਦਾ ਮਤਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਝੱਟ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ' ਆਦਿ-ਆਦਿ। ਓਸ ਬੱਚੇ ਦਾ ਕੀ ਬਣਨਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇਣ ਉੱਤੇ ਤੁਲ ਗਈ ਹੋਵੇ? ਸੋ ਪਲੋ-ਪਲੀ ਏਸ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਵਜੂਦ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਬੱਦਲਾਂ ਉਹਲੇ ਵਿਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਪਛਾਣਨ ਵਾਲੇ ਪੰਥਕ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਨੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਹਿਜਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਖੂਬ ਸੋਹਲੇ ਗਾਏ। ਇਉਂ ਇਹ ਮਸਲਾ ਝਟ-ਪਟ ਨਿੱਬੜ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਖਿਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਵਾ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਅੰਤ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ, ਪਰਾਏ ਸਭ ਹਨ) ਸੁਪਨੇ ਸਾਕਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਇੱਕ ਕਦਮ ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਆ ਗਏ ਜਾਪੇ।

ਅਦਾਲਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤਾਂ ਕੁਝ ਕੁ ਮਿੰਟਾਂ ਦੀ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਏਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਜੋ ਸੋਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਉਹ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀ ਸੀ। ਇਹ ਓਹੀ ਸੋਚ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਖ਼ੁਫ਼ੀਆ ਪੁਲਸ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਡੀ. ਪੈਟਰੀ ਨੇ 1911 ਵਿੱਚ ਨੰਗਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਏਸੇ ਸਾਲ ਰਾਬਿੰਦਰ ਨਾਥ ਟੈਗੋਰ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ 'ਫਸਤਾ ਵੱਢਣ' ਵਾਸਤੇ ਵਿਆਪਕ ਯੋਜਨਾ ਘੜੀ ਸੀ। ਏਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮ. ਕ. ਗਾਂਧੀ ਹਿੰਦੂਤਵ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਵਾਂਗੂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਤੱਕ ਜੂਝਦਾ ਰਿਹਾ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਏਸ ਪ੍ਰਤੀ ਅੱਕੇ-ਬੱਕੇ ਨੀਮ-ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਏਸ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਫੁਟਹਿ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਮਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੱਠਾ-ਮੱਠਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਣ ਲੱਗਾ। ਆਪਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਕਈ ਬਹਿਰੂਪੀਏ ਸਿੱਖ, ਚੰਦ ਸਿੱਕਿਆਂ ਅਤੇ ਛਿਨ-ਭੰਗਰੀ ਸਿਆਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੇ ਲੋਭ ਕਾਰਣ ਭਰਵਾਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਦੇਣ ਲੱਗੇ। ਨਵੇਂ ਦੌਰ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਗਿਣੀਏ ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸਿਆਸੀ ਸਾਂਝ ਪਾਉਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਏਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਨਿੱਖਰਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

1996 ਦੀ ਮੋਗਾ ਕੋਨਫ਼ਰੰਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਨਕਸ਼ ਉੱਘੜਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਅਕਾਲੀ ਪਿਛੋਕੜ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਲਈ ਬਣਾਏ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਕੁਝ ਦਰਿੰਦਿਆਂ ਨੇ ਚੰਦ ਚਾਪਲੂਸਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਦਲ ਦੀ ਕਾਇਆ-ਕਲਪ ਕਰ ਕੇ ਏਸ ਨੂੰ ਮਹਿਜ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੂਰੇ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤੇ ਦਾਹੜਿਆਂ, ਤਿੰਨ ਫੁੱਟੀਆਂ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ

ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਇਹ ਸੀਤਾ-ਹਰਨ, ਇਹ ਦਰੋਪਤੀ-ਚੀਰ-ਹਰਨ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਹਾਅ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਵੀ ਮਾਰ ਨ ਸਕੇ। ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਛਣਕਾਰ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਨੇ ਵੱਡਿਆਂ-ਵੱਡਿਆਂ ਦੀ ਖਾਨਿਓਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ।

ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਮੁੱਚੇ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਅਜਿਹਾ ਮਸਲਾ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਜੋ ਸਿੱਖ ਦੇ ਸਾਬਤ-ਸੂਰਤ ਹੋਣ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪਛਾਣ-ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਸੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਫ਼ੈਡਰੇਸ਼ਨ ਨੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ “ਭਾਵੇਂ ਲਾਂਬੇ ਕੇਸ ਕਰੁ ਭਾਵੇਂ ਘਰਿਰ ਮੁਡਾਇ” ਦੇ ਲਫ਼ਜ਼ੀ ਅਰਥਾਂ ਨਾਲ ਵਿਗਾੜਨ ਦੀ ਰਾਮਰਾਈਆ ਚਾਲ ਚੱਲੀ ਸੀ। ਏਸੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਵਕੀਲ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਉਹ ਆਪ ਘੋਨ-ਮੋਨ ਸੀ। ਉਹ ਓਪਰੇ ਜਿਹੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਜੱਜ ਨੇ, ਜੋ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਰਹਿਤਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਆਖਿਆ, ‘ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਵੇਖ, ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਦੇਖ, ਫੇਰ ਕੁਝ ਅਗਾਂਹ ਆਖ’। ਜੱਜ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਖ਼ਾਸ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਪੱਖ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਫ਼ੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਦਿੱਸਿਆ। ਚਹੂੰ ਪਾਸੀਂ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਜਾਪੀ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਬ-ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਉੱਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪਾ ਕੇ ਓਸ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀਓਂ ਬਰਖ਼ਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਅੰਤ ਤੱਕ ਕੂਕਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ‘ਮੈਂ ਤਾਂ ਓਹੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਸੀ’। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਸੋਧ ਕੇ ਸਿੱਖ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਲਫ਼ੀਆ ਬਿਆਨ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਸਿਆਸੀ ਗਤੀ ਦੀ ਪੈੜ-ਚਾਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਝੱਟ ਸਮਝ ਗਏ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰੌਅ ਵੇਖ ਕੇ ਆਪਣਾ ਰਵੱਈਆ ਬਦਲ ਲਿਆ -- ਏਸ ਤਾਕ ਵਿੱਚ ਕਿ ਕਦੇ ਫੇਰ ਜਾਨ-ਲੇਵਾ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲੇਗਾ, ਓਦੋਂ ਤੱਕ ਆਪਣੀ ਛਵੀ ਨੂੰ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਹੀ ਨੀਤੀ ਹੈ।

ਹੁਣ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ, ਬਾਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਕੌਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਓਹੀ ਚੋਣਾਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਕਦੇ 17 ਸਾਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਮੌਜੂਦਾ ਚੋਣਾਂ ਵੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 2 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਜੀਵਨ-ਕਾਲ ਖ਼ਤਮ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਰ ਓਦੋਂ ਬਾਦਲ ਦਲ ਜਿੱਤਦਾ

ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗ ਰਿਹਾ। ਓਸ ਨੇ ਅਜੇ ਉਹ ਹੱਥਕੰਡੇ ਆਪਣੀ ਬਗਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਣੇ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਅਸੰਬਲੀ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਤਣ ਲਈ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖੇ ਸਨ। ਏਸ ਲਈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਹੁਣ ਚੰਗਾ ਮਹੂਰਤ ਵਾਚ ਕੇ ਗਾਂਧੀ ਟੋਪੀ ਵਿੱਚੋਂ, ਜਾਦੂਗਰ ਦੇ ਟੋਪ ਵਿੱਚੋਂ ਖਰਗੋਸ਼ ਕੱਢਣ ਵਾਂਗ, ਕੱਢੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਫ਼ਾਇਦਾ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਸੱਤਾਧਰੀ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸੰਬਲੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਤਕਰੀਬਨ ਅੱਠ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਗੇ ਫੇਰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਹਾਰੇ-ਜਿੱਤੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਪੰਨਵਾਦ ਦੇ ਦੌਰੇ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਨਗੇ; ਵਾਹਵਾ ਰੋਣਕ ਰਹੇਗੀ। ਪਰ ਛੋਟਾ ਬਾਦਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਂਗਰਸ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹਰ ਥਾਵੇਂ ਜਿੱਤ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਚੋਣ ਅੱਗੇ ਪਾ ਕੇ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਚੋਣਾਂ ਤਾਂ ਬਾਕਾਇਦਾ ਜਾਰੀ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖੈਨ ਜਾਪਦੀ ਸਮਾਂ-ਸਾਰਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦਲ ਦੀ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਤ ਵੇਖ ਕੇ ਕੌਂਗਰਸ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਚਾਲ ਚੱਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਇਹ ਚਾਲ ਖ਼ਾਲਸਾ-ਪੰਥ-ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ। ਪਰਖਣ ਲੱਗੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਦਾਅਵੇ ਖਰੇ ਨਹੀਂ ਉੱਤਰਦੇ। ਜੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦਿਗਵਿਜੇ ਦੇ ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਤੁਰੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਵਾਗ ਫੜਨ ਦਾ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਸੀ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਰੱਦ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਜਾਂ ਪਿੱਛੇ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਬਾਦਲ ਦਲ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੰਥ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦੇ 75 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਕਰੂਰਤਾ ਨਾਲ ਰੱਦ ਕਰ ਕੇ 1996 ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਦਲ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਰਟੀ ਬਣਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕੱਟੜ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਪੱਕਾ-ਪੀਛਾ ਗੱਠਜੋੜ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖ ਹੋਣ ਉੱਤੇ ਮੁਹਰ ਲਗਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਪੰਥ-ਪੰਥ ਕੂਕਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਰਾਰਥਕਤਾ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਨੌਸਰਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਹੱਦ ਨੂੰ ਜਾ ਛੂੰਹਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਕਾਂਡ ਤੋਂ ਚੰਦ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਗ਼ੈਰ-ਸਿੱਖ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਮੱਤਦਾਨ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਕੀ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਰੱਦ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਗ਼ੈਰ-ਸਿੱਖ, ਗ਼ੈਰ-ਕੇਸਾਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਏਸ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇਣ ਲਈ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ?

ਆਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੱਤਦਾਤਾ ਬਣਨ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਮਿਥ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਓਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਝ ਦਿਨ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਮਨੋਨੀਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬਣੇ ਮੱਤਦਾਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੁਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਣ। ਪਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਏਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਨਾਕਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਨਾਮਜ਼ਦਗੀਆਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਲੋਕ ਮੱਤਦਾਤਾ ਮਹਿਜ਼ ਪੰਜ ਰੁਪੈ ਲੇਟ ਫੀਸ ਦੇ ਕੇ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੁਈ ਇੱਕਾ-ਦੁਕਾ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ ਬਲਕਿ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਮੱਤਦਾਤਾ ਮਗਰਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣੇ ਹਨ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਪੰਦਰਾਂ ਸੌ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕੋ ਸੂਚੀ ਰਾਹੀਂ ਵੋਟਰ ਬਣਨ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੇ ਛਾਪੀ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕੌਣ ਕਿਸ ਉੱਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਗੌਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹੜੇ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਮਿਲੇਗਾ? ਜਾਇਜ਼-ਨਾਜਾਇਜ਼ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮੱਤਦਾਤਾ ਬੇਖ਼ੋਫ਼ ਆਪਣੇ ਮੱਤ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਵੋਟ ਪਾ ਕੇ ਕਰਨਗੇ। ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਈਆਂ ਦੀ ਏਹੋ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ। 'ਸਈਆਂ ਭਏ ਕੌਤਵਾਲ ਅਬ ਡਰ ਕਾਹੇ ਕਾ' ?

ਕਈ ਚੇਤਨ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਲਈ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਮੱਤਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਲੈ ਕੇ ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਲਈ ਬਣੀ ਸੂਚੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕੇ ਵੇਖੀ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ। ਦੂਜੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਿਰੋਂ ਮੋਨਾ ਘਸੀਟ ਰਾਮ ਮਸੀਹ ਸੀ ਓਹੋ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਘਸੀਟਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਖ਼ਾਲਸਾ ਨਾਂ ਲਿਖਾਈ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਇਹ ਚੋਣ ਹੱਥਕੰਡਾ ਕੇਵਲ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਹੀ ਵਰਤ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਓਸੇ ਨੇ ਵਰਤਿਆ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਕਿ ਸੱਤਾਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਨ ਲਈ ਲੱਖਾਂ ਊਸ਼ਾ ਰਾਣੀਆਂ ਊਸ਼ਾ ਰਾਣੀ ਕੌਰਾਂ ਬਣ ਗਈਆਂ, ਕਈ ਕਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਕਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਸਿੰਘ। ਅਜਿਹੀ ਧੋਖਾਧੜੀ ਸਬੰਧੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੋਣੇ ਹੀ ਸਨ ਅਤੇ ਹੋਏ। ਕਈ ਮੁਕੱਦਮੇ ਕਚਹਿਰੀ ਵੀ ਪਹੁੰਚੇ। ਇੱਕ ਐਸੇ ਮੁਆਮਲੇ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਫ਼ੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨਾਲ ਅੜ੍ਹਗ ਦਿੱਤਾ। ਜਾਇਜ਼ ਕਾਰਵਾਈ ਵੀ ਏਹੋ ਸੀ। ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਦੇ ਜਾਇਜ਼ ਜਾਂ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਹੋਣ ਬਾਅਦ ਹੀ ਏਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਮਸਲੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੋਲ ਵੀ ਉਠਾਏ ਗਏ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਸਲ ਰਵੱਈਏ ਤੋਂ ਬੇਖ਼ਬਰ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਗ਼ੈਰ-ਸਿੱਖ ਜੇ ਆਪਣੇ ਮੱਤ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਵੇਗੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਏਸ ਬਿਆਨ ਦਾ ਕੀ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਣਾ ਸੀ ਪਰ ਨਕਲੀ ਮੱਤਦਾਤਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਭਾਅ ਦੀ ਬਣ ਗਈ। ਹੋਣੀ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਲਈ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੱਥੇ-ਕਿੱਥੇ ਅਦਿਸ਼ ਹੱਥ ਨੇ ਤਣੀਆਂ ਕੱਸੀਆਂ ਕਿ ਵੇਖਦਿਆਂ-ਵੇਖਦਿਆਂ ਮਸਲਾ 1 ਸਤੰਬਰ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਜੋ ਓਸ ਦਿਨ ਹੋਇਆ ਜੱਗ ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ। ਹੁਣ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਬਣਿਆ ਵੋਟਰ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਬੁਰਕੇ ਹੇਠ ਸਜ ਕੇ ਮੱਤ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਵਿਰੋਧੀਆਂ, ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਈ।

ਜਦੋਂ ਹਰਸ਼ਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹਰਭਗਵਾਨ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦੱਸ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਹੀ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੰਦਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ? ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੁਆਬ ਸੀ 'ਹਾਂ'। ਪਰ ਕੀ 85 ਕੁ ਨੂੰ ਢੁੱਕੇ ਪ੍ਰਢ ਵਕੀਲ ਦਾ ਇਹ ਕਿਰਦਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੀ ਜੁਆਬ-ਦਾਅਵੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਿਆਨ ਦੇ ਦੇਵੇ? ਖਾਸ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਓਦੋਂ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਜੁਆਬੀ-ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ? ਅਜੇਹਾ ਕੁਕਰਮ ਓਸ ਨੂੰ ਬਾਰ ਕਾਉਂਸਲ ਦੀ ਮੈਂਬਰੀ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬੇਇੱਜ਼ਤ ਕਰਵਾ ਕੇ ਬਰਖ਼ਾਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਏਸ ਮੁਲਕ ਸਮੇਤ ਕਈ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਘਟੀਆ ਦਰਜੇ ਦੀ ਨੌਸਬਰਾਜ਼ੀ ਓਸ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀਆਂ ਸਲਾਖਾਂ ਪਿੱਛੇ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸੱਚ, ਨਿਆਂ ਲਈ ਲੜਨ ਵਾਲਾ ਕੁਈ ਵਕੀਲ ਆਖ਼ਰੀ ਉਮਰੇ ਐਨਾ ਵੱਡਾ ਕਲੰਕ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਲਗਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਕੁਝ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਦਾ ਮੱਤ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਮੁਫ਼ਾਦ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਹਰਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਅੱਕ ਚੱਬਿਆ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਆਖ਼ਰੀ ਮੱਤ ਸੀ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਪਸ਼ਟ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਵਕੀਲ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਬਿਆਨ ਦੇਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਹਰਭਗਵਾਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਕੀਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪ੍ਰੰਤੂ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨ ਲਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਵਕੀਲ ਸੀ। ਅਜੇ ਵੀ ਬੜਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਰੱਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੌੜਾ ਸੱਚ ਕਬੂਲਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇਵੇ।

ਹੁਣ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਪੱਖ ਦੱਸਣ ਵਾਸਤੇ ਓਸੇ ਦਿਨ (1 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ) ਮਨੋਨੀਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਰੱਫ਼ੜ ਓਦੋਂ ਪਿਆ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਢ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕੇਵਲ ਅੱਧਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ। ਜੇ ਉਹ ਚੋਣਾਂ ਅੱਗੇ ਪਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਆਖ ਦਿੰਦਾ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਏਨਾਂ ਝੱਖੜ ਓਸ ਉੱਤੇ ਨਾ ਝੁੱਲਦਾ। ਓਸ ਨੇ ਇੱਕ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਅੱਧਾ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸ਼ੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਤਰੀ ਉੱਤੇ ਵੀ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਕਿ ਦੋ ਕੁ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਿੱਖ ਵਿਆਹ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਾ ਬਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਧਿਰ ਦੇ ਭੱਥੇ ਵਿੱਚ ਕਈ ਮਾਰੂ ਹਥਿਆਰ ਇੱਕੋ ਹੱਲੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਸਿੱਖ ਵਿਆਹ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੁਈ ਕਾਹਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਮਸਲਾ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਲਟਕਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਏਸ ਬਾਰੇ ਆਮ ਲੋਕ-ਮੱਤ ਸੀ ਕਿ ਪੰਥਕ ਮੋਰਚੇ ਦਾ ਸਰਗਰਮ ਸਾਥੀ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਰਨਾ ਏਸ ਸਬੰਧੀ ਕੇਂਦਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨਵਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਨੰਦ-ਕਾਰਜ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਬੇ-ਮੌਸਮਾ, ਬੇਲੋੜਾ ਅਤੇ ਅਢਕਵਾਂ ਬਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਪੰਥਕ ਮੋਰਚੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਦਲ ਦਲ ਦੇ ਹੱਥ ਭਖਵਾਂ ਮੁੱਦਾ ਫੜਾਉਣ ਹਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਇਉਂ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਰੱਦ ਕਰਨ ਸਮੇਤ ਕੇਂਦਰ ਬਾਦਲ ਦਲ ਨੂੰ ਦੋ ਬ੍ਰਹਮ ਅਸਤਰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਸੰਬਲੀ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਥਾਲੀ ਵਿੱਚ ਪਰੋਸ ਕੇ ਬਖਸ਼ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਕੀ ਏਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਬਾਦਲ ਦਲ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਪਰ ਲੱਖ ਮੱਥਾ-ਪੱਚੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਇਹ ਰਹੱਸ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਿਹਾ। ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਥਿਤੀ ਰਾਜਸਥਾਨੀਆਂ ਦੇ ਓਸ ਗੀਤ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨੇ ਮਰਮ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਬੋਲ ਹਨ, 'ਹੋ ਰੇ ਰਾਮ ਜੀ ਥਾਰੀ ਕੁਦਰਤ ਗੋ ਬੇਰੋ ਕੋਨੀ ਪਾਟਿਓ ਰੇ। ਭੂਨੋ ਤੀਤਰ ਉੜ ਗਇਓ ਧਨ ਕਾ ਹੋ ਗਿਉ ਕੋਇਲਾ ਰੇ।'

ਹਰਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਬੱਚਾ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਹੁਣ ਓਸ ਨੂੰ ਬਲੀ ਦਾ ਬੱਕਰਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗੱਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸਿਆਸਤ ਹਿੰਦ ਦੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਓਸ ਵਿੱਚ ਨੀਵੀਂ ਪੱਧਰ ਦੇ ਹਥਕੰਡੇ, ਘਟੀਆ ਵਰਤਾਰੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਏਸੇ ਨਾ ਸਮਝ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੱਧਤੀ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਬਾਦਲਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਦਾ ਰੱਦ ਹੋਣਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰਜੇ ਚੱਕ੍ਰਵਿਯੂਹ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਮਲੇ-ਫੈਲੇ ਰਾਹੀਂ ਅਣਮੱਤੀਏ ਵੋਟਰ ਇੱਕੋ ਹੱਲੇ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਹੋ ਨਿੱਬੜਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਫ਼ੇਰ ਵੀ ਬਿਆਨ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖ ਮਾਰੂ ਅਤੇ ਵਿਤਕਰੇ-ਭਰਪੂਰ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਕੁਕਰਮ ਪੰਥਕ ਦਲ ਦੀਆਂ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਪੰਥਕ ਦਲ

ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਆਖ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਬਾਦਲ ਦਲ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਧੀਨ ਅਣਮੱਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਲਿਖ ਕੇ ਨਕਲੀ ਵੋਟਾਂ ਬਣਵਾਈਆਂ ਹਨ। ਕੇਂਦਰ ਦੀ 1 ਸਤੰਬਰ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠੋਂ ਮਿੱਟੀ ਖਿੱਚ ਲਈ ਸੀ। ਬਾਦਲ ਏਸ ਉਮੀਦ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਦਾਗਣ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਸੱਚ-ਝੂਠ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਦੀ ਮਨੋਬਿਰਤੀ ਦੀ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਘਾਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਕੂਕਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਸੱਚਾ ਸਮਝ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। 'ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਆਖਾਂਗੇ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਰੱਦ ਨਾ ਹੋਣ।' ਸੱਚ, ਧਰਮ ਦਾ ਤਕਾਜ਼ਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ 16 ਦਿਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਅਹਿਮ ਤਬਦੀਲੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਵੋਟਾਂ ਬਣਨੀਆਂ ਜਾਰੀ ਸਨ, ਕੇਵਲ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਬਾਦਲ ਦਲ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹੀ ਭੁਗਤਦੀ ਹੈ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਿੱਖ-ਵਿਰੋਧੀ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਚਿਦਾਂਬਰਮ ਦਾ ਬਿਆਨ ਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਸਵੈ-ਵਿਰੋਧ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਆਂ-ਪਸੰਦ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਅਕਲ ਦੰਗ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ। ਓਸ ਆਖਿਆ, 'ਹਰਭਗਵਾਨ ਨੇ ਸਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਿਆਨ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣਾ ਵਕੀਲ ਹੈ, ਓਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਓਸ ਤੋਂ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਬਾਰੇ ਸੋਚਾਂਗੇ ਪਰ ਚੋਣਾਂ ਅਠਾਰਾਂ ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਹੀ ਹੋਣਗੀਆਂ।' ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਓਸ ਨੂੰ ਆਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਪਿੱਛੇ ਪਾ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਦਾ ਤਰਕਸੰਗਤ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੱਲ ਲੱਭਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਨਾ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਨਾਲ ਹੀ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਰੱਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜ਼ਬਾਨੀ-ਕਲਾਮੀ ਨਹੀਂ। ਓਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਤਾਂ ਕੁਈ ਵੀ ਮੱਦ ਏਸ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਨਹੀਂ ਢੁਕਦੀ। ਸਉਣ ਦੇ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਬਾਦਲਾਂ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ ਜਿਤਾਉਣ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਾਉਣ ਲਈ ਹੀ ਇਹ ਸਾਰਾ ਆਡੰਬਰ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਰੁਲਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਉੱਤੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਇਹ ਸਾਰਾ ਮੇਲਾ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵੀ ਏਸ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚੋਣਾਂ ਲੰਘ ਜਾਣ। ਮਾਂਗਵੀਆਂ ਧਾੜਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਬਾਦਲ ਕੇ ਆਉਂਦੀਆਂ ਅਸੰਬਲੀ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਪੱਟਾਂ ਉੱਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰਦੇ ਚੋਣ ਆਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਨ। ਵਾਹ! ਵਾਹ! ਕਿੰਨੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਨਾਲ ਤਾਣਾ-ਪੇਟਾ ਉਲਝਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਏਸ ਉਲਝੀ ਤਾਣੀ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ ਅਜੇ ਵੀ ਅਦਿਸ਼ਟ ਹੈ ਅਤੇ 18 ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਹੀ ਪਰਗਟ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗਿਣਤੀ ਸਥਾਨਕ ਮਤਦਾਨ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਰੇਗਾ ਵੀ ਓਹੀ ਅਮਲਾ-ਫੈਲਾ ਜੋ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁਣੇ ਹੀ ਪੱਬਾਂ ਭਾਰ ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। 'ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਅਨਸਰਾਂ' ਨੂੰ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪੁਲਸ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਿੰਘ ਜੀ, ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਗੱਜ ਕੇ ਆਖੋ: 'ਸਈਆਂ ਭਏ ਕੋਤਵਾਲ ਅਬ ਡਰ ਕਾਹੇ ਕਾ।'

ਇਹ ਹਾਸੋ-ਹੀਣੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਕੁਈ ਪੁੱਛੇ ਚੋਣਾਂ ਕਉਣ ਜਿੱਤੇਗਾ? ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, 'ਜੇ ਬੁੱਝ ਲਵੋ ਏਸ ਝੋਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਆਂਡੇ ਤੇਰੇ। ਜੇ ਬੁੱਝ ਲਵੋ ਕਿੰਨੇ ਹਨ ਤਾਂ ਵੀਹ ਦੇ ਵੀਹ ਤੇਰੇ। ਕੀ ਹਾਲਤ ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣੀ ਹੋਈ? ਹੈ ਕੁਈ ਬੁੱਝਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ?

ਕਿਆ ਖੇਡੇ ਹਨ ਅਕਾਲੀ ਬਾਵਿਆਂ ਦੇ! ਵਾਰੇ-ਵਾਰੇ ਜਾਈਏ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਹਰ ਅਦਾ ਤੋਂ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਤਿਆਗੀ ਹੋਣ ਦਾ ਢੋਂਗ ਰਚ ਕੇ 1992 ਵਿੱਚ ਚੋਣ ਬਾਈਕਾਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਖਾੜਕੂ ਧਿਰ ਨੂੰ ਏਸ ਬਹਾਨੇ ਚੋਣ-ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਓਦੋਂ ਕੇਵਲ ਉਹ ਹੀ ਚੁਣੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਏਸੇ ਦਾਅ ਹੇਠ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਵਾਇਆ ਅਤੇ ਓਸ ਕੋਲੋਂ ਸਾਰੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਕਰਵਾਇਆ। ਆਪ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਭੋਗਾਂ 'ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਬਣੇ ਰਹੇ। ਸਿਧਾਰਥ ਸ਼ੰਕਰ ਰੇਅ ਆਖਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, 'ਜਿਹੜੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭੋਲੇ ਅਤੇ ਸਿੱਧ-ਪੱਧਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਮੂਰਖ ਵੀ ਕੁਈ ਨਹੀਂ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਚਲਿਤ੍ਰ ਵੇਖੋ।

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਇਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਗਿਣਦੇ ਸਨ। ਇੰਦਰਾ ਕੋਲੋਂ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਸੰਤ ਨੂੰ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸੰਤ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਇੰਦਰਾ ਨੂੰ। ਆਪ ਫੇਰ ਸੱਤਾ ਸੰਭਾਲਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ।'

ਬਠਿੰਡੇ ਵਾਲਾ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸੱਚ ਵੀ ਬੋਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਉੱਭਰੀ ਨਾਰਾਜ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਓਸ ਦੀ ਕੁੱਤੇ ਪਾਲਣ ਦੀ ਮਨੋਭਿੱਤੀ ਉਜਾਗਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਓਹ ਓਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਰਤਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, 'ਇਹ ਸਾਰੇ ਤਾਂ ਝਾੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੱਢਣ ਵਾਲੇ ਖੰਦੇ ਹਨ। ਆਹ ਸਾਰੇ ਢੋਲਾਂ ਡਾਂਗਾਂ (ਰਾਗੀ ਢਾਡੀ ਸਮਰਥਕ) ਵਾਲੇ ਵੀ ਇਹਨਾ ਦੇ

ਸਹਾਇਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ। ਆਖਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤਾਂ ਜਹਾਜ਼ੀ ਕਾਬੂ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ — ਉਹ ਜਹਾਜ਼ੀ ਅਸੀਂ ਹਾਂ।'

ਏਹੋ ਵਰਤਾਰਾ ਅੱਜ ਸ਼ਰੇਆਮ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ ਰੋਲਾ ਰੱਪਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਏਸ ਨੇ ਦੜ ਵੱਟ ਕੇ ਝਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਓਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਦੇਗ ਵਿੱਚ ਪੱਕਣਾ ਹੈ। ਏਸ ਬਾਰੇ ਜੇ ਏਹੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਪੱਖੀ ਹਾਲਾਤ ਬਣਾਈ ਰੱਖੇ ਗਏ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕੁੱਝ ਬੁੱਝਣ ਲਈ ਬਚਦਾ ਨਹੀਂ।

ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਠੋਕੇਦਾਰ ਹੀ ਅੱਜ ਓਸ ਨੂੰ ਗਰਕ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹ ਤੁਰੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਖੱਬੇ-ਸੱਜੇ ਤੁਹਮਤਾਂ ਲਾ ਕੇ ਅਸਲ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਭੱਫਕ ਦਰਸਾ ਕੇ ਬਦਨਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਸਿੱਖੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਜਾੜ੍ਹ ਹੇਠ ਆ ਗਈ ਓਸ ਦਿਨ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਤੇਵਰ ਉੱਘੜਨਗੇ ਪਰ ਓਦੋਂ ਤੱਕ ਬਹੁਤ ਪਾਣੀ ਪੁਲਾਂ ਹੋਠੋਂ ਲੰਘ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਨਾ ਹਾੜ੍ਹ ਸੁੱਕੇ ਨ ਸੌਣ ਹਰੇ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਗਤਕੇਬਾਜ਼, ਜਿਸ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਭੰਬਲਭੂਸੇ ਵਿੱਚ ਭੁਚਲਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਹੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਏਸ ਨੂੰ ਤਣ-ਪੱਤਣ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦੇਣਾ, ਹੀ ਕੁਈ ਇੱਕ-ਅੱਧ ਪੈਸੇ ਦਾ ਲਾਭ ਏਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚੋਂ ਖੱਟ ਸਕਣ। ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਸਭ ਫਤਹਿ ਹੀ ਫਤਹਿ ਹੈ।

ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਪਾਰਟੀ ਵਾਲੇ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ ਭਲੇ ਆਦਮੀ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜਾਚੇ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਹਿਜਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਮੁਢਾਦ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ? ਏਵੇਂ ਹੀ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ 'ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਮੱਤ' ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਅਸੂਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਾਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸੱਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਕੇ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਹੋਣ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪੜਾਅ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿਰੋਧ ਦੀ, ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਲੜਨ ਲਈ ਅਦਾਲਤੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਕਿਉਂ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ? ਜਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਝਗੜੇ ਹੋਰ ਹਨ। ਮਸਲਨ ਕੁਝ ਲੋਕ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਸੋਮੇ, ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਰਲੋਮੰਢੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜੇਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਐਨੀ ਮੇਰੀ ਬਾਤ ਅਤੇ ਉੱਤੋਂ ਪੈ ਗਈ ਰਾਤ।

ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ

ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ
ਨੋਟਿੰਘਮ (ਇੰਗਲੈਂਡ)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਟੀਕੇ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਕਈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅੰਤਰਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੀ ਅਨੁਭਵ ਸੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਹੀ ਜਾਣੇ ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਸਮਝ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਾ-ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਦੇ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਵੀ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾ ਸਕਦੇ। "ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਬਾਰੇ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ। "ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ ॥ ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ ੬੨੮)। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨ (ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਗਿਆਨੀ ਗ੍ਰੰਥੀ) ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਧੁਰੋਂ ਬਾਣੀ ਭੇਜੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਚਿੰਤਾ ਮਿਟ ਗਈ "ਇਹ ਅਰਥ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਇਹ ਕਿਉਂ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਲਿਖ ਗਏ ਹਨ "ਬਾਣੀ ਫਰੀਦ ਜੀ ਕੀ" ਅਤੇ "ਬਲਵੰਤ ਤਥਾ ਸਤੇ ਡੂਮ ਆਖੀ"। ਕੀ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਝੂਠ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ (ਆਖੀ ਦਾ ਤਾਂ ਅਰਥ ਹੀ ਹੈ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲ ਕੇ ਕਹੀ) ? ਫੇਰ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਮ: ੧, ਮ:੨ ਆਦਿਕ ਲਿਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਬਾਣੀ ਕਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਕਲ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖ ਕੇ ਸਾਹਿਤਕ ਚੋਰੀ (Plagiarism) ਕੀਤੀ ਹੈ ? ਜੇ ਕਰ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਲੋਂ ਹੀ ਆਈ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦਸ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਫਿਲਾਸਫੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ।

ਜੇ ਕਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੱਲੋਂ ਭੇਜੀ ਦਰਗਾਹੀ ਬਾਣੀ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ (ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰਨਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ) ਬਾਰੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ:-

੧. ਪਰਮਾਤਮਾ ਇੱਕ ਹੈ "ਏਕੋ ਹੈ ਭਾਈ ਏਕੋ ਹੈ (ਪੰਨਾ ੩੫੦)। ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ "ਤੂੰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬੇਅੰਤੁ" (ਪੰਨਾ ੪੪੨)। ਇਥੇ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੋਰ ਕਿਹੜੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹੋ ਕੇ "ਬੇਅੰਤ" ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ?

੨. ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਂ ਪਿਉ ਨਹੀਂ "ਨਾ ਤਿਸੁ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਬੰਧਨ ਨਾ ਤਿਸੁ ਕਾਮੁ ਨਾ ਨਾਰੀ" (ਪੰਨਾ ੫੯੭) ਪਰ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ "ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂੰ ਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ (ਪੰਨਾ ੧੦੩)" ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਾਂ ਪਿਉ ਕੌਣ ਸਨ ?

੩. ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਜੂਨੀ ਹੈ "ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ (ਪੰਨਾ ੧), ਤੂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਜੋਨਿ ਨ ਆਵਹੀ (ਪੰਨਾ ੧੦੯੫)। ਪਰ ਧੁਰੋਂ ਆਈ ਬਾਣੀ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ "ਜਿਸੁ ਆਸਣਿ ਹਮ ਬੈਠੇ ਕੇਤੇ ਬੈਸਿ ਗਿਆ" (ਪੰਨਾ ੪੮੮)।

੪. ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਭੁੱਲ ਹੈ "ਅਭੁਲੁ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰੁ" (ਪੰਨਾ ੬੧) ਪਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ "ਫਰੀਦਾ ਕਾਲੀ ਜਿਨੀ ਨਾ ਰਾਵਿਆ ਧਉਲੀ ਰਾਵੈ ਕੋਇ (ਪੰਨਾ ੧੩੭੮)" ਤੇ ਫੇਰ ਆਪ ਹੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ "ਫਰੀਦਾ ਕਾਲੀ ਧਉਲੀ ਸਾਹਿਬੁ ਸਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕੋ ਚਿਤਿ ਕਰੇ (ਪੰਨਾ ੧੩੭੮)"। "ਕਰਨੈਹਾਰ ਨ ਭੁਲਣਹਾਰਾ (ਪੰਨਾ ੨੫੩) ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ"?

੫. ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਹੈ "ਆਪੇ ਮਾਰੇ ਆਪਿ ਜੀਵਾਏ" (ਪੰਨਾ ੧੨੫) ਪਰ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਬਾਬਰ ਜਾਂ ਸੁਲਹੀ ਖਾਨ ਅਦਿਕ ਅੱਗੇ ਅਸਮਰਥ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਹੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ "ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕੁਰਲਾਣੇ ਤੈਂ ਕੀ ਦਰਦ ਨ ਆਇਆ (ਪੰਨਾ ੩੬੦), ਜਾਂ "ਸੁਲਹੀ ਤੇ ਨਾਰਾਇਣ ਰਾਖੁ" (ਪੰਨਾ ੮੨੫) ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਿਹੜੇ ਨਾਰਾਇਣ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ?

ਜੇ ਕਰ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਧੁਰੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਲੋਂ ਭੇਜੀ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੇਠਲੀ ਤੁਕ ਲਿਖਣ ਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਕੀ ਆਸ਼ਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ, "ਲੇਪੁ ਨ ਲਾਗੋ ਤਿਲ ਕਾ ਮੂਲਿ ॥ ਦੁਸਟੁ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮੂਆ ਹੋਇ ਕੈ ਸੂਲੁ ॥ (ਪੰਨਾ ੧੧੩੭)। ਇਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ (ਚੌਬ ਦਾ ਆਪਣਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਬੰਦਾ) ਕੌਣ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਦੁਸਟ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ?

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਬਾਣੀ ਆਪਾ-ਵਿਰੋਧੀ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਹੋਰ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੇਣ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਲੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਸੰਕੇਤ ਹੋਣ ਦੇ ਵਾਬਜੂਦ ਅਸੀਂ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਨਾ ਲਿਖੀ ਮੰਨ ਕੇ ਆਪ ਹੀ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਖਿੱਲੀ ਉਡਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁੱਝ ਕੇਵਲ ਗ਼ਲਤ ਅਰਥ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਇਸ ਤੁਕ ਦੇ ਅਰਥ ਸਹੀ ਕਰ ਲਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਤੇ ਕੋਈ ਭੁਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਗ਼ਲਤੀ ਕਿਵੇਂ ਲੱਗੀ ?

ਬਾਣੀ ਨੂੰ "ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ" ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ :-

੧. ਜੈਸੀ ਮੈਂ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੇ ॥ (ਪੰਨਾ ੭੨੨)

੨. ਹਉ ਆਪਹੁ ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣਦਾ ਮੈ ਕਹਿਆ ਸਭੁ ਹੁਕਮਾਉ ਜੀਉ
(ਪੰਨਾ ੨੬੩)

ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸੈਦ ਪੁਰ (ਐਮਨਾਬਾਦ) ਦੀ ਜੰਗ (ਸਨ ੧੫੨੧) ਨੂੰ ਅਖੀਂ ਦੇਖ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਬਰ ਦੇ ਭਾਰਤ ਉੱਪਰ ਹਮਲੇ ਦਾ ਅਖੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹਾਲ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ "ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ" ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਲੋਂ ਅਈ ਦੇ ਸਬੂਤ ਲਈ ਵਰਤਣਾ ਮੂਰਖਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਆਪਣੀ ਧੁਨ ਵਿਚ ਇੰਨੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀਆਂ ਹੇਠਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੀਆਂ ਜੋ ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅੰਗ ਹਨ।

੧. ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਗੁਣ ਨਾਨਕੁ ਗਾਵੈ ਮਾਸੁ ਪੁਰੀ ਵਿਚਿ ਆਖੁ ਮਸੋਲਾ
੨. ਸਚ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਸਚੁ ਸੁਣਾਇਸੀ ਸਚ ਕੀ ਬੋਲਾ
ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ "ਆਵੈ" ਦਾ ਅਰਥ "ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਲੋਂ ਆਈ" ਕਰਦੇ ਹਨ। "ਆਵੈ" ਦਾ ਅਰਥ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹੀ (Coming) ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ "ਮੈਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ", "ਮੈਨੂੰ ਚੇਤਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ" ਆਦਿਕ। ਹੇਠਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਕੁੱਝ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜਿਥੇ "ਆਵੈ" ਦਾ ਅਰਥ "ਆਉਣਾ"(coming) ਨਹੀਂ ਹੈ :-

੧. ਕਥਨਾ ਕਥੀ ਨਾ ਆਵੈ ਤੋਟਿ (ਪੰਨਾ ੨)
੨. ਓਹੁ ਵੇਖੈ ਉਨਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ (ਪੰਨਾ ੨)
੩. ਕਸਬੁਰਿ ਕੁੰਗੁ ਅਗਰਿ ਚੰਦਨਿ ਲੀਪ ਆਵੈ ਚਾਉ (ਪੰਨਾ ੧੪)
੪. ਮਿਹਰ ਕਰੇ ਤਿਸੁ ਮਿਹਰਵਾਨ ਤਾਂ ਕਾਰਜ ਆਵੈ ਰਾਸਿ (ਪੰਨਾ ੪੪)

ਜੇ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਦਿੱਤੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵੀ "ਆਵੈ" ਸ਼ਬਦ 'ਸਮਝਣ' ਦੇ ਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਤਰ ਵਿੱਚ ਦੂਸਰਾ ਸ਼ਬਦ "ਬਾਣੀ" ਹੈ। ਬਾਣੀ ਬੋਲ ਚਾਲ, ਲਿਖਤ ਜਾਂ ਵਿਖਿਆਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਥੇ "ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ" ਆਇਆ ਹੈ। ਖਸਮ (ਪ੍ਰਭੂ) ਤਾਂ ਬੋਲਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਨਾਂ ਕੁੱਛ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਉਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਕਿਥੋਂ ਆ ਗਈ? "ਬਾਣੀ" ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਜਦ ਵੀ ਕਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜਾਂ ਖਸਮ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਅਗੰਮੀ ਚਮਤਕਾਰੀ ਨਿਯਮਾਵਲੀ ਹੈ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਹੁਕਮ^੧ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ)। ਇੱਕ ਦੋ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹੇਠਾਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ।

੧. ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਭੁ ਕੇ ਬੋਲੈ ॥ ਆਪਿ ਅਡੋਲੁ ਨ ਕਬਹੂੰ ਡੋਲੈ ॥ (ਪੰਨਾ ੨੯੪)

^੧ ਪੜ੍ਹੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ "ਹੁਕਮ" ਵਾਲੀ ਪਉੜੀ ॥

੨. ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਜੁਗ ਚਾਰਿ ਤਿਭਵਣ ਬਾਣੀ ਜਿਸ ਕੀ ਬਲਿ ਰਾਮ
ਜੀਉ । (ਪੰਨਾ ੨੬੩)

ਜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਦਿੱਤੀ (ਜੈਸੀ ਮੈਂ ਆਵੈਵਾਲੀ) ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਦੇ ਸਹੀ ਅਰਥ ਹਨ "ਹੇ ਲਾਲੇ ਮੈਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਸੋਝੀ ਹੈ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਰਿਹਾ ਹਾਂ"।

ਦੂਸਰੀ ਤੁਕ "ਹਉ ਆਪਹੁ ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣਦਾ...." ਦੇ ਵੀ ਇਹੋ ਅਰਥ ਹਨ। "ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤਾਂ ਬਹੁਤਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮੈਂ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ "ਹੁਕਮ" ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਪੱਖ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀ ਇਹ ਅਰਥ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਅਜ ਕੱਲ੍ਹ ਵੀ ਅਸੀਂ ਜਦ ਕਿਸੇ ਪਿਛਿਉਂ ਆ ਰਹੀ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ "ਪੁਰ ਕੀ" ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਸਗੋਂ "ਪੁਰੋ" ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਅਸੀਂ ਕਹਾਂਗੇ "ਅਸੀਂ ਪੁਰੋਂ ਇਕੱਠੇ ਆਏ ਹਾਂ" ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਹੇਗਾ ਅਸੀਂ "ਪੁਰ ਕਾ" ਜਾਂ "ਪੁਰ ਕੀ" ਇਕੱਠੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਇਹੋ ਨਿਯਮ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੁੱਝ ਮਿਸਾਲਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ, "ਪੁਰਹੁ ਆਪਿ ਖੁਆਇਨੁ (੪੨੯), ਸੰਜੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਪੁਰਹੁ ਹੀ ਹੁਆ (ਪੰਨਾ ੧੦੦੭), ਰਾਤਿ ਦਿਹੈ ਕੈ ਵਾਰ ਪੁਰਹੁ ਫਰਮਾਇਆ (ਪੰਨਾ ੧੩੦), ਕਰਣੀ ਕਾਰ ਪੁਰਹੁ ਫੁਰਮਾਈ (ਪੰਨਾ ੬੯੯), ਪੁਰਹੁ ਵਿਛੁਨੀ ਕਿਉ ਮਿਲੈ (ਪੰਨਾ ੬੦), ਚਲਣ ਅਜ ਕਿ ਕਲਿ ਪੁਰਹੁ ਫੁਰਮਾਇਆ (ਪੰਨਾ ੩੬੯), "ਪੁਰਹੁ ਖਸਮਿ ਭੋਜਿਆ ਸਚੈ ਹੁਕਮਿ ਪਠਾਇ (ਪੰਨਾ ੧੪੨੦)।

ਜਦ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਤੋਂ ਅਗੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ "ਪੁਰ ਦੀ" ਜਾਂ "ਪੁਰ ਕੀ" ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ "ਪੁਰ ਦਾ ਸਾਥ ਮਿਲ ਗਿਆ" ਜਾਂ "ਪੁਰ ਦਾ ਟਿਕਟ ਦੇ ਦਿੱਤਾ (ਭਾਵ ਅਗੇ ਭੇਜ ਦਿਤਾ-ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ)। ਇਹੋ ਭਾਸ਼ਾਈ ਨਿਯਮ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਸਿਰੇ ਤੱਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ "ਸਤਿਗੁਰ ਕਹਿ ਦੀਨੀ ਪੁਰ ਕੀ ਛਾਪ (ਪੰਨਾ ੪੩੦), ਅਹੰਬੁਧਿ ਕਉ ਬਿਨਸਨਾ ਇਹ ਪੁਰ ਕੀ ਢਾਲ" (ਪੰਨਾ ੮੦੭), "ਪੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਰਾਮੁ ਰਵੀਜੈ (ਪੰਨਾ ੯੦੫), ਮਨੁ ਤਨੁ ਤੇਰਾ ਤੂ ਪ੍ਰਭੁ ਸਚੁ ਧੀਰਕ ਪੁਰ ਕੀ (ਪੰਨਾ ੧੦੧੧)। ਜੇ ਕਰ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਤੁਕ ਦੇ ਅਰਥ ਇਸ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਨਾਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਅਤਿਅੰਤ ਉੱਤਮ ਘਾਲ (ਗੁਰਬਾਣੀ) ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ :-

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

^੨ "ਜਬ ਲਗੁ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝਤਾ ਤਬ ਹੀ ਲਉ ਦੁਖੀਆ ॥ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਹੁਕਮ ਪਛਾਣਿਆ ਤਬ ਹੀ ਤੇ ਸੁਖੀਆ (ਪੰਨਾ ੪੦੦)।

ਸੋਰਠਿ ਮ: ਪ

"ਪਰਮੇਸਰਿ ਦਿਤਾ ਬੰਨਾ ਦੁਖ ਰੋਗ ਕਾ ਡੇਰਾ ਭੰਨਾ, ਅਨਦ ਕਰਹਿ ਨਰ ਨਾਰੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ ॥ ਸੰਤਹੁ ਸੁਖੁ ਹੋਆ ਸਭ ਬਾਈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸਰ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਭਨੀ ਜਾਈ ॥ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ ॥ ਦਇਆਲ ਪੁਰਖ ਮਿਹਰਵਾਨਾ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਸਾਚੁ ਵਖਾਨਾ" ॥ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ ੬੨੮)

ਜੇ ਕਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸਰ ਵਲੋਂ ਭੇਜੀ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਅਨਯ ਪੁਰਖ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ ਵਿਚ ਹੋਣੀ ਸੀ "ਮੈਂ ਦਿਤਾ ਬੰਨਾ" ਅਤੇ "ਮੈਂ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ"। ਦੂਸਰੀ ਤੁਕ ਵੀ "ਪਰਮੇਸਰ ਰਵਿ ਰਹਿਆ" ਦੀ ਥਾਂ "ਮੈਂ ਰਵਿ ਰਹਿਆ" ਹੋਣੀ ਸੀ। ਅੰਤਲੀ ਤੁਕ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕੁੱਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਣੀ ਸੀ "ਮੈਂ ਦਿਆਲ ਪੁਰਖ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਹੀ ਸੱਚ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹਾਂ।

"ਸੋ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਾਣੀ ਧੁਰੋਂ ਨਹੀਂ ਆਈ ਸਗੋਂ ਇਹ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ, ਉਸ ਦੇ ਉਤ੍ਰਾਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਇੱਕ ਮਿੱਕ ਹੋਏ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਉਦਗਾਰ ਹਨ ਜੋ ਅਧਿਆਤਮਕ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਸਾਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਰਗਟ ਹੋਏ।^੩ ਇਹੋ ਗੱਲ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ " ਬਾਣੀ ਬਿਰਲਉ ਬੀਚਾਰਸੀ ਜੇ ਕੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ॥ ਇਹ ਬਾਣੀ ਮਹਾਪੁਰਖ ਕੀ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ਹੋਇ"। (ਪੰਨਾ ੯੩੫)। ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸੋਰਠਿ ਮ:ਪ ਦੇ ਅਰਥ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣੇ ਠੀਕ ਜਚਦੇ ਹਨ ।

ਅਰਥ:- "ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ) ਇੱਕ ਬੰਨਾ (ਓਲ੍ਹਾ/ ਬੰਨ੍ਹ/ਓਟ) ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰਲੇ ਵਿਕਾਰ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ)। (ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਕੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਖਲਾਸੀ ਹੋ ਜਾਣ ਕਾਰਣ) ਜੁਗਿਆਸੂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ (ਘਰ) ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ । ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਹਰ ਥਾਂ ਨਰ ਨਾਰੀ ਪ੍ਰਸੰਨ-ਚਿੱਤ ਹਨ । ਸੰਤਾਂ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਣ ਕਣ ਵਿੱਚ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ (ਇਸ ਲਈ ਇਨਸਾਨ ਬਰਾਬਰ ਹਨ) । ਇਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਾਰਨ (ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਹਰ ਥਾਂ) ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਰਤ ਗਈ ਹੈ । ਇਹ ਬਾਣੀ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਧੁਰ ਅੰਤ ਤਕ ਗਿਆਨ ਦਿੰਦੀ ਰਹੇਗੀ ਤੇ ਸਭ ਚਿੰਤਾ ਮਿਟਾਉਂਦੀ ਰਹੇਗੀ । ਹੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ (ਆਪ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਕੇ) ਜੋ ਦਿਆਲਤਾ (ਗੁਰਬਾਣੀ ਬਖਸ਼ ਕੇ) ਕਰਵਾ ਲਈ ਹੈ ਉਹ ਸਹੀ ਸਹੀ ਸੰਗਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ

³ "ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਰ ਪੁਗੜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਸੰਤ ਹੋਏ ਪਰਵਾਣ ਜਨਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਦਰਿ ਥਾਉਂ ਥਾਈਂ ਗਈ ਹੋਈ ਹੈ " (ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ('ਸੰਤ ਪਦ ਨਿਰਣੇ ਪੰਨਾ ੫੧)

ਇਹ ਬਾਣੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਾਰਨ ਹੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬੰਦ ਵਿੱਚੋਂ ਪਰਗਟ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਥਾਂ ਥਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ:-

੧. "ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜਾਣਹੁ ਗੁਰਸਿਖਹੁ ਹਰਿ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਮੁਹਹੁ ਕਢਾਏ" ॥ (ਪੰਨਾ ੩੦੮)
 ੨. "ਤਾ ਮੈ ਕਹਿਆ ਕਹਣੁ ਜਾ ਤੁਝੈ ਕਹਾਇਆ" ॥ (ਪੰਨਾ ੫੬੬)
 ੩. "ਨਾਨਕ ਬੋਲੈ ਤਿਸਕਾ ਬੋਲਾਇਆ" ॥ (ਪੰਨਾ ੧੨੭੧)
 ੪. "ਬੋਲੇ ਸਾਹਿਬ ਕੈ ਭਾਣੈ ਦਾਸੁ ਬਾਣੀ ਬ੍ਰਹਮ ਵਖਾਣੈ" ॥ (ਪੰਨਾ ੬੨੯)
 - ੫ " ਜੈਸੇ ਗੁਰਿ ਉਪਦੇਸਿਆ ਮੈ ਤੈਸੇ ਕਹਿਆ ਪੁਕਾਰਿ" ॥ (ਪੰਨਾ ੨੧੪)
- ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਬਾਣੀ ਕਿਧਰੋਂ ਪਿੱਛਿਓਂ ਨਹੀਂ ਆਈ ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਆਪ ਉਚਾਰੀ ਹੈ , "ਸਬਦੇ ਉਪਜੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਖਿ ਸੁਣਾਵਣਿਆ" ॥ (ਪੰਨਾ ੧੨੫) । ਲੋੜ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸਾਂ ਵਿਚ ਪੈਣ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਆਤਮਕ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਾ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਵਿਚਰੀਏ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਅਗਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਲਈ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰੇ ਦਾ ਕੰਮ ਦੇਈਏ ।
- "ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਬਣੀਐ" ॥ (ਪੰਨਾ ੩੦੪)

ਕੀ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਜੀ ਦਾ ਪੁਰਬ ਮਨਾਉਣਾ ਜਾਇਜ ਹੈ?

ਸਰਵਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੇ

ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕੱਤਕ ਦੀ ਮਸਿਆ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਮਾਘ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਤਰੇਸ਼ਦੀ ਨੂੰ ਮਨਾਈ ਜਾਂਦੀ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਜਯੰਤੀ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਕਈ ਹਿਸਿਆਂ ਵਿਚ ਭਾਦੋਂ ਦੀ ਮਸਿਆ ਨੂੰ ਵੀ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਿਨ ਆਖਰੀ ਸਰਾਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਧਾਰਮਿਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਚ ਪਿੱਤਰ ਵਿਸਰਜਨ ਦਾ ਦਿਨ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜਾ ਮਨਾਉਣ ਦੀਆਂ ਤਰੀਖਾਂ ਭਾਵੇਂ ਵੱਖਵੱਖ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰ ਸਮੁੱਚੇ - ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਅਤੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਚਿੱਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਿਰ ਉਤੇ ਇਕ ਮੁਕਟਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਹੱਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧੋਤੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਜਾ ਪੈਰ ਖੱਬੇ ਗੋਡੇ ਉਤੇ ਧਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਫੁਲਾਂ ਦੇ ਹਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਉੱਚੇ ਆਸਣ ਉਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਚਿੱਟੇ ਪੱਥਰ ਦੀ ਇਸ ਮੂਰਤੀ ਉਤੇ ਛਤਰ ਅਤੇ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਪੈਰਾਂ ਕੋਲ ਹੰਸ ਪੰਛੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਜਟਾਂ ਧਾਰੀ ਅਤੇ ਮੁਕਟ ਧਾਰੀ ਉਹ ਦੇਵਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਜੀ ਨੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਛਿੱਲੜ ਤੋਂ ਹਥਿਆਰ ਘੜ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਜੀ ਦੀ ਪਿੱਠ ਪਿਛੇ ਗੋਲ ਗੱਦੀ ਅਤੇ ਸਿਰ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੂਰਤੀ ਭਾਵੇਂ ਨਾਸਿਕ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਸਥਾਪਤ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਮੰਦਰ 'ਚ। ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਫ਼ਰੇਮਾਂ ਵਿਚ ਜੜੇ ਚਿਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਜੀ ਦਾ ਇਹੋ ਹੀ ਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕੱਤਕ ਦੀ ਮਸਿਆ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਮਾਘ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਤਰੇਸ਼ਦੀ ਨੂੰ ਮਨਾਈ ਜਾਂਦੀ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਜਯੰਤੀ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਕਈ ਹਿਸਿਆਂ ਵਿਚ ਭਾਦੋਂ ਦੀ ਮਸਿਆ ਨੂੰ ਵੀ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਿਨ ਆਖਰੀ ਸਰਾਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਧਾਰਮਿਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਚ ਪਿੱਤਰ ਵਿਸਰਜਨ ਦਾ ਦਿਨ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜਾ ਮਨਾਉਣ ਦੀਆਂ ਤਰੀਖਾਂ ਭਾਵੇਂ ਵੱਖਵੱਖ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰ ਸਮੁੱਚੇ - ਚ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਅਤੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਚਿੱਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਿਰ ਉਤੇ ਇਕ ਮੁਕਟ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਹੱਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧੋਤੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਜਾ ਪੈਰ ਖੱਬੇ ਗੋਡੇ ਉਤੇ ਧਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਫੁਲਾਂ ਦੇ ਹਾਰ

ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਉੱਚੇ ਆਸਣ ਉਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਚਿੱਟੇ ਪੱਥਰ ਦੀ ਇਸ ਮੂਰਤੀ ਉਤੇ ਛਤਰ ਅਤੇ ਹੇਠਲੇ ਪਾਸੇ ਪੈਰਾਂ ਕੋਲ ਹੰਸ ਪੰਛੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਜਟਾਂ ਧਾਰੀ ਅਤੇ ਮੁਕਟ ਧਾਰੀ ਉਹ ਦੇਵਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਜੀ ਨੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਛਿੱਲੜ ਤੋਂ ਹਥਿਆਰ ਘੜ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਜੀ ਦੀ ਪਿੱਠ ਪਿਛੇ ਗੋਲ ਗੱਦੀ ਅਤੇ ਸਿਰ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੂਰਤੀ ਭਾਵੇਂ ਨਾਸਿਕ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਸਥਾਪਤ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਮੰਦਰ 'ਚ। ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਫ਼ਰੇਮਾਂ ਵਿਚ ਜੜੇ ਚਿਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਜੀ ਦਾ ਇਹੋ ਹੀ ਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਵਿਖੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

ਵਿਸ਼ਕਰਮਾਸੰਸਾਰ ਰਚਣ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ। ਰਿਗਵੇਦ ਦੇ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ :-
ਵਿੱਚਵਿਸ਼ਕਰਮਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਮੂੰਹ ਬਾਂਹਾਂ ਅਤੇ ਪੈਰ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਰਚਣ ਵੇਲੇ ਇਹ ਆਪਣੀਆਂ ਬਾਂਹਾਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ। 2 ਬ੍ਰਹਮ। 3 ਇੱਕ ਦੇਵਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਚੀਫ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਮਕਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਚਦਾ ਕਿੰਤੂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਅਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਥਾਪਤ ਉਪਵੇਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਸੁਕਾਰੀ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਸੇ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਾਬਤ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਗਹਿਣੇ ਘੜਨ ਵਾਲਾ, ਵਧੀਆ ਕਾਰੀਗਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਥ ਬਣਾਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੁਨਰ ਤੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਖੜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਸਦੀਵੀ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਕਰਮਾ ਅੱਠਵੇਂ ਵਾਸੁ ਪ੍ਰਭਾਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਲਾਵਨਮਤੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੀ (ਸਿੰਧਾ-ਯੋਗ) ਸੰਜਨਾ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸੂਰਯ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਜਦ ਸੰਜਨਾ ਸੂਰਯ ਦਾ ਤੇਜ ਸਹਾਰ ਨ ਸਕੀ, ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਕਰਮਾ ਨੇ ਸੂਰਯ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖ਼ਰਾਦ ਤੇ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਭਾਗ ਛਿੱਲ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੂਰਯ ਦੀ ਤਪਤ ਕਮ ਹੋ ਗਈ। ਸੂਰਯ ਦੇ ਛਿੱਲੜ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਕਰਮਾ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਾ ਚਕ੍ਰ, ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਤ੍ਰਿਸੂਲ, ਕਾਰਤਿਕੇਯ ਦੀ ਬਰਛੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਣਾਏ। ਜਗੰਨਾਥ ਦਾ

ਬੁਤ ਭੀ ਇਸੇ ਕਾਰੀਗਰ ਦੀ ਦਸੁਕਾਰੀ ਦਾ ਕਮਾਲ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੁਕਰਮਾ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਦਿਨ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਦੋਂ ਦੀ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਹੈ। ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਪੰਨਾ)1095)

‘ਹਿੰਦੂ ਮਿਥਿਹਾਸ ਕੋਸ਼’ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਵਾਲੀ ਉਪੋਕਤ ਵਾਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਦਰਜ ਹੈ:

ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਰਨ ਹਾਰਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਰਿਗਵੇਦ ਦੀ ਇਕ ਰਿਚਾ ਅਨੁਸਾਰ, "ਵਿਸ਼ੁਕਰਮਾ ਨੇ, ਜਿਹੜਾ ਭਵਨ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ, ਸਰਵ ਮੇਧ ਆਮ) ਨਾਂ ਦੇ ਯੱਗ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ (ਕੁਰਬਾਨੀਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਆਪਣੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸ ਨੇ ਹੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਅਕਾਸ਼ੀ ਰਥ ਬਣਾਏ ਸਨ। ਰਾਮਾਇਣ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਹੀ ਰਾਕਸ਼ਾਂ ਲਈ ਲੰਕਾ ਸ਼ਹਿਰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਲ ਬਾਨਰ ਦੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਮਹਾਂਦੀਪ ਤੋਂ ਲੰਕਾ ਤਕ ਰਾਮ ਦਾ ਪੁਲ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਉਤਪਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਪ੍ਰਜਾਪਤੀ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸੱਦਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਾਰੂ, 'ਕਾਮਾ'; ਤਕ੍ਸ਼ਕ, 'ਤਰਖਾਣ', ਦੇਵਰਧਿਕ, 'ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ'; ਸੁਧਨ੍ਵਨ, 'ਚੰਗਾ ਧਧਨੁਸ਼ ਰਖਣ ਵਾਲਾ' ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਨਾ)520)

ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੁਕਰਮਾ ਜੀ ਦੇ ਨੇ 'ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਬਾਬਾ ਵਿਸ਼ੁਕਰਮਾ ਜੀ ਪਰਜਾਪਤੀ ਅਤੇ ,ਵਿਸ਼ਨੂੰ ,ਵਿਸ਼ਵ ,ਬੇਦੂਰਜ ;ਨਾਮ ਦਰਜ ਹਨ 5 (8 ਪੰਨਾ) ਵਿਸ਼ੁਕਰਮਾ ਜੀ।

ਰਿਗ ਵੇਦ ਆਸ਼ਟਕ ਛੇ ਅਧਿਆਇ ਸੱਤ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ “ , ਇਸ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਜੀਵ ਇਹ ,ਜੰਤੂ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ- ਅਥਰਵਣ ਵੇਦ ਕਾਂਡ ਛੇ ।”ਸਭ ਵਿਸ਼ੁਕਰਮਾ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ “ ,ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ 112 ਅਨੁਵਾਦਹੇ ਵਿਸ਼ੁਕਰਮਾ ਜੀ ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਜਨਮ ਸਾਖੀ ਬਾਬਾ) ।” (29ਪੰਨਾ ,ਵਿਸ਼ੁਕਰਮਾ ਜੀ

ਵਿਸ਼ੁਕਰਮਾ; ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਹਰੇਕ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਇਸੇ ਪਰਿਪੇਖ ਵਿਚ ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿਖੇ ਵਿਸ਼ੁਕਰਮਾ ਨੂੰ ਇਕ ਵਧੀਆ ਕਾਰੀਗਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਘੜਨ ਅਤੇ ਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਹੀ ਕਮਾਲ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਵਿਸ਼ੁਕਰਮਾ ਜੀ ਪੂਜਨੀਕ ਹਨ। ਕੁਝ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੁਕਰਮਾ ਦਾ ਹੀ ਦੂਜਾ ਨਾਂ ਤਵਸ਼ਟਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸ਼ਿਲਪਕਾਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਜਾਪਤੀ ਨਾਂ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਗਵਾਨ ਵਿਸ਼ੁਕਰਮਾ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਭਿੰਨਤਾ ਕਾਰਨ ਹੀ ਸ਼ਾਇਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅੱਡ ਅੱਡ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜਾ ਮਨਾਉਣ ਦੀਆਂ ਮਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਅੰਤਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਹਿੰਦੂ ਮਿਥਿਹਾਸ ਮੁਤਾਬਕ ਵਿਸ਼ੁਕਰਮਾ ਜੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਨਾਂ ਵਿਰੋਚਨਾ ਦੇਵੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਨਾਉਂ ਰਚਨਾ ਦੇਵੀ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੰਜ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਤੀ ਤੇ ਪਤਨੀ ਦੀ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਰੁਚੀ ਕਾਰਨ ਇਹ ਨਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ। ਮਨੁ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਲੁਹਾਰ, ਯਮ ਦੀ ਐਲਾਦ ਤਰਖਾਣ, ਤਵਸ਼ਟਾ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਠਠਿਆਰ, ਸ਼ਿਲਪੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਸਲਾਂਟ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਬੋਲਚਾਲ ਵਿਚ ਰਾਜ ਮਿਸਤਰੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੈਵੜ ਦੀ ਐਲਾਦ ਨੂੰ ਸੁਨਿਆਰ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਮਿੱਥ ਅਨੁਸਾਰ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ ਜਰਨੈਲ ਨਲ ਅਤੇ ਨੀਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਉਪਰ ਪੱਥਰਾਂ ਦਾ ਪੁਲ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਵੀ ਇਸੇ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਐਲਾਦ ਸਨ।

ਹਿੰਦੂ ਮਿਥਿਹਾਸ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ ਕੇ ਮਨੁ ਵੈਸਵਤ, ਯਮ ਅਤੇ ਯਮੀ ਸੂਰਜ ਦੀ ਐਲਾਦ ਅਥਵਾ (ਯਮੁਨਾ ਨਦੀ)ਵਿਸ਼ੁਕਰਮਾ ਦੇ ਦੋਹਤੇ ਅਤੇ ਦੋਹਤੀ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਾਣੀ ਜਮਨਾ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਜਮਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜਮਨਾ ਯਮਰਾਜ ਦੀ ਭੈਣ ਹੈ। ਭਾਗਵਤ ਪੁਰਾਣ ਦੀ ਸਾਖੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਰਜਨ ਦੀ ਵਿਚੋਲਗੀ ਨਾਲ ਜਮਨਾ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ 10 ਕਾਕੇ ਅਤੇ ਇਕ ਕਾਕੀ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਜਯੰਤੀ ਦਿਹਾੜੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰੀਗਰ ਆਪਣਾ ਕੰਮਕਾਜ ਬੰਦ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦਿਨ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਾਲਕਾਂ ਵਲੋਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਠਾਈ, ਕੱਪੜੇ ਅਤੇ ਭਾਂਡੇ ਆਦਿ ਵੀ ਵੰਡੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਫਾਈ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉੱਦਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਦਰਾਜ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਜੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਉਪ੍ਰੰਤ ਹਵਨ ਯੱਗ ਵੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੇਭਾ ਯਾਤਰਾ ਵੀ ਕੱਢੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੀ ਇਸ ਦਿਹਾੜੇ ਤੇ ਰਾਜ ਪੱਧਰੀ ਸਮਾਗਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਵੋਟਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖ ਕੇ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦੇਣ ਦੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਉਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮੁਬਾਰਕ ਹੈ ਜੇ ਇਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਪੁਰਬ ਮਨਾਏ ਜਾਣੇ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ, ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ, ਅਖੰਡ ਪਾਠ, ਹਫ਼ਤਾਹਫ਼ਤਾਂ ਪ੍ਰਭਾਤ ਫੇਰੀਆਂ - ਛਾਇਆ ਹੇਠ - ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਛੱਤਰ-ਦੇ ਨਾਲ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਵੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛਪੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਕੀ ਸੰਬੰਧ? ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ, 'ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਜਾਂ ਹੋਰ-ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਰੀਤੀ ਜਾਂ ਸੰਸਕਾਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਅਨਮਤ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇ'।

ਕੀ ਅਸੀਂ ਸੱਚ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਅਜੇਹੇ ਮਨੋਕਲਪਿਤ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਪੁਰਬ ਮਨਾ ਕੇ ਕੋਈ ਭੁੱਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ? ਕੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਕਾਰਨ ਹੀ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਪੱਲੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪੈ ਰਹੀ? ਕੀ ਅਸੀਂ ਬਿੱਪ੍ਰ ਵਲੋਂ ਫੈਲਾਏ ਮੱਕੜ ਜਾਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਫਸ ਰਹੇ? ਕੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਹ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਕਰਮਾ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਜਿਸ ਖ਼ਰਾਦ ਤੇ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਸੈਕੜੇ ਗੁਣਾਂ ਵੱਡੇ ਅੱਗ ਦੇ ਗੋਲੇ ਨੂੰ (ਸੂਰਜ) ਖ਼ਰਾਦਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸ ਖ਼ਰਾਦ ਨੂੰ ਕਿਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ? ਸੂਰਜ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਬੂਰਾ ਕਿੰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ?

ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਰਚਣ ਵਾਲਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਮੂੰਹ ਬਾਹਾਂ ਅਤੇ ਪੈਰ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਦੀਵੀ ਸੱਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਣ ਹੈ

ਸਲੋਕੁ ॥ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੁ ਹੈ ਦੂਸਰ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਸੋਇ ॥੧॥ ਪੰਨਾ
(276
ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖ ਨ ਰੰਗੁ ਕਿਛੁ ਤ੍ਰਿਹੁ ਗੁਣ ਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਭਿੰਨ ॥) ਪੰਨਾ 283)

ਇਹ ਸਾਰਾ ਅਡੰਬਰ ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੋਟਾਂ ਖ਼ਾਤਰ, ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨੇਟਾਂ ਖ਼ਾਤਰ, ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਗੋਲਕ ਦਾ ਢਿੱਡ ਭਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਵੱਲੋਂ ਅੰਨੀ ਸ਼ਰਧਾ ਵੱਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਲਾਖ ਅਡੰਬਰ ਬਹੁਤੁ ਬਿਸਥਾਰਾ ॥
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਝੂਠੇ ਪਾਸਾਰਾ ॥੧॥240)

ਅੰਤ ਵਿਚ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੁੱਠਾ ਗੋੜਾ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ, ਅੰਨੀ ਸ਼ਰਧਾ ਵੱਸ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅੱਗੇ ਮਾਇਆ ਤੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਵਸਤਾਂ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਸਿਰਫ ਰਸਮੀ ਤੌਰ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਸ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਸਦੀਵੀ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਦੀ ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ ਜੀ।

ਪਿਆਰੇ ਇਨ ਬਿਧਿ ਮਿਲਣੁ ਨ ਜਾਈ ਮੈ ਕੀਏ ਕਰਮ ਅਨੇਕਾ ॥
ਹਾਰਿ ਪਰਿਓ ਸੁਆਮੀ ਕੈ ਦੁਆਰੈ ਦੀਜੈ ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕਾ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਪੰਨਾ)641)

‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ’ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਬਾਰੇ ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਦਾ ਜਵਾਬ।

ਸਰੀ (ਵੈਨਕੂਵਰ) ਵਿਚ ਸਟੇਜ ਤੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਮੈਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ’ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਦਸ਼ੇਦ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਅੱਜ ‘ਵਾਹੇਗੁਰੂ’ ਬੁਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ’ ਸ਼ਬਦ 1402-1403 ਪੰਨੇ ਤੇ ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਸਵੱਯਾਂ ਨੂੰ ਛੋੜ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ

ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਸੁਖਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਬਾਰੇ ਹੀ ਕੋਈ ਪਤਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੁਸਤਕ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਚੌਕ ਉਠਿਆ। ਹਰਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸਮਾਨ ਨਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਵੈਬ-ਸਾਈਟ www.singhsabhanada.com ਤੇ ਅਸਲ ਰੂਪ 'ਵਾਹਿ ਗੁਰੂ' ਦੇ ਉਚਾਰਣ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਸੱਜਣ ਦਾ ਬੜਾ ਹੀ ਵਧੀਆ ਲੇਖ ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਾਲੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਤੋਂ ਦੋ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਹੀ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੁਣ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਬਦ ਨੂੰ ਲਿਖਣਾ ਕਿਵੇਂ ਹੈ?

ਸੱਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰੋ.ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਧੁਨਿਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਮਝਣ ਦਾ ਵੱਲ ਦੱਸਿਆ, ਤੋਂ ਸੇਧ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲੇ ਸੰਪੂਰਣ ਟੀਕੇ ਨੂੰ ਅਸੀਂ www.gurugranthdarpan.com ਖੋਲ ਕੇ ਜਦੋਂ 1402-1403 ਪੰਨੇ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਂਗੇ ਤਾਂ ਨੀਚੇ ਲਿਖੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਮਿਲ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਵਾਹਿ ਗੁਰੂ, ਵਾਹਿ ਗੁਰੂ, ਵਾਹਿ ਗੁਰੂ, ਵਾਹਿ ਜੀਉ ॥ ਕਵਲ ਨੈਨ, ਮਧੁਰ ਬੈਨ, ਕੋਟਿ ਸੈਨ ਸੰਗ ਸੋਭ, ਕਹਤ ਮਾ ਜਸੋਦ ਜਿਸਹਿ, ਦਹੀ ਭਾਤੁ ਖਾਹਿ ਜੀਉ ॥ ਦੇਖਿ ਰੂਪੁ, ਅਤਿ ਅਨੂਪੁ, ਮੋਹ ਮਹਾ ਮਗ ਭਈ, ਕਿੰਕਨੀ ਸਬਦ ਝਨਤਕਾਰ ਖੇਲੁ ਪਾਹਿ ਜੀਉ ॥ {ਪੰਨਾ 1402} ਕਾਲ ਕਲਮ ਹੁਕਮੁ ਹਾਥਿ, ਕਹਹੁ ਕਉਨੁ ਮੇਟਿ ਸਕੈ, ਈਸੁ ਬੰਮੁ, ਗੁਨੁ ਧਾਨੁ ਧਰਤ ਹੀਐ ਚਾਹਿ ਜੀਉ ॥ ਸਤਿ ਸਾਚੁ ਸ੍ਰੀ ਨਿਵਾਸੁ, ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਸਦਾ ਤਹੀ, ਵਾਹਿ ਗੁਰੂ, ਵਾਹਿ ਗੁਰੂ, ਵਾਹਿ ਗੁਰੂ, ਵਾਹਿ ਜੀਉ ॥1॥6॥ (ਪੰਨਾ 1402)

ਜੇਕਰ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਲਫਜ਼ ਇਕ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰੋ.ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਦੇ ਵੀ ਉਪਰਲੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਨਾ ਲਿਖਦੇ। ਹੋਰ ਜਿਆਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਪੋਥੀ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੇ ਸਮਝ ਪੈ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਵਾਹੇ ਨੂੰ ਕੰਨਾ ਤੇ ਹਾਹੇ ਨੂੰ ਸਿਹਾਰੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਬੁਲਾਉਣਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ 361 ਪੰਨੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 427 ਪੰਨੇ ਤਕ ਘੋਖ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ:

ਹੁਕਮ ਕੀਏ ਮਨਿ ਭਾਵਦੇ ਰਾਹਿ ਭੀੜੈ ਅਗੈ ਜਾਵਣਾ॥14॥ {ਪੰਨਾ 470-471}

ਹੁਕਮੁ ਕਰਹਿ ਮੂਰਖ ਗਾਵਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਚੇ ਕੇ ਸਿਫਤਿ ਭੰਡਾਰ ॥4॥3॥ {ਪੰਨਾ 1168-1169}

ਉਪਰਲੀਆਂ ਦੋਵਾਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਪਾਂ ਵੀਚਾਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਨਤੀਜਾ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਮਨਿ' ਅੱਖਰ ਦੀ ਸਿਹਾਰੀ ਬੁਲਾਕੇ ਪਾਠ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਪਾਠ 'ਮਨੇ' ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅਨਰਥ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਔਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਪਾਠੀ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਵੀ

ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਰਾਹਿ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਹਾਹੇ ਨੂੰ ਸਿਹਾਰੀ ਬੁਲਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਦੂਸਰੀ ਉਦਾਹਰਣ ਵਿਚ 'ਹੁਕਮੁ' ਦੇ ਮੱਮੇ ਦਾ ਔਂਕੜ ਬੋਲਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਅਤੇ 'ਕਰਹਿ' ਦੀ ਸਿਹਾਰੀ ਵੀ ਬੋਲਣ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਪਰ ਇਸਦਾ ਵੀ ਵਿਆਰਣਕ ਮਤਲਬ ਹੈ। 'ਹੁਕਮੁ' ਇਕ ਵਚਨ ਪੁਲਿੰਗ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਹਰਣ 'ਹੁਕਮ ਕੀਏ' ਵਿਚ 'ਕੀਏ' ਸਬੰਧਕੀ ਲੱਗਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੱਮੇ ਦਾ ਔਂਕੜ ਉੱਡ ਗਿਆ ਤੇ 'ਹੁਕਮ' ਪੁਲਿੰਗ ਬਹੁਵਚਨ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਇਕ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਬਹੁਤੇ ਹੁਕਮ।

ਪਰ ਡਮਡਮੀ ਟਕਸਾਲ, ਜੋ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਚਲਦੀ ਫਿਰਦੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਨੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਉਚਾਰਣ, ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਚਿੰਨ ਅਤੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅਨਅਰਥ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਫਸਾਇਆ ਸਗੋਂ ਬਾਣੀ ਦਾ ਗਲਤ ਉਚਾਰਣ ਵੀ ਪੱਲੇ ਪਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸਿੰਘ ਫਸਾ ਦਿੱਤੇ। ਜਿਵੇਂ:

ਹੁਕਮੀ ਹੁਕਮੁ ਚਲਾਏ ਰਾਹੁ ॥

ਨਾਨਕ ਵਿਗਸੈ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ॥3॥

'ਰਾਹੁ' ਦਾ ਪਾਠ ਟਕਸਾਲ ਕੋਲੋਂ ਸੰਥਿਆ ਲੈ ਕੇ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸਿੱਖੇ ਸੱਜਣ ਪਾਠ ਰਾਹੋ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ 'ਵੇਪਰਵਾਹੁ' ਦਾ ਪਾਠ ਵੇਪਰਵਾਹੋ ਕਰਨਗੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਨਿਤਾ ਪਰਤਾ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਲਫਜ਼ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਵਰਤਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਵੇਪਰਵਾਹੋ ਹੈਂ ਸਗੋਂ ਇਹੀ ਆਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ਹੈਂ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਦੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੇਦੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥ ਗੁਰੁ ਈਸਰੁ ਗੁਰੁ ਗੋਰਖੁ ਬਰਮਾ ਗੁਰੁ ਪਾਰਬਤੀ ਮਾਈ ॥ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ ਅਖੌਤੀ ਸੰਤ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਵਾਰਤਾ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਉਪਰ ਲਿਖੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਾਉਣ ਬਾਰੇ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਗੁਰੁ ਲਫਜ਼ ਪਾਰਬਤੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਰਬਤੀ ਮਾਈ ਗੁਰੁ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਰਮਾ ਗੁਰੁ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਾਉਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿ ਸਰਾ ਸਰ ਗਲਤ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਤਿੰਨਾਂ ਹੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਚੌਥੀ ਪਾਰਬਤੀ ਮਾਈ ਨੂੰ ਵੀ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ 'ਗੁਰੁ ਈਸਰੁ, ਗੁਰੁ ਗੋਰਖੁ ਬਰਮਾ, ਗੁਰੁ ਪਾਰਬਤੀ ਮਾਈ ॥' ਤੇ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਸਦੇ ਅਰਥ ਬਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੁ ਹੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਈਸਰ ਹੈ, ਗੁਰੁ ਹੀ ਗੋਰਖ ਤੇ ਬਰਮਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੁ ਹੀ ਮੇਰੇ ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਪਾਰਬਤੀ ਮਾਈ ਹੈ। ਇਹ ਅਰਥ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੰਗਤੀ 'ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਕਾ ਇਕੁ ਦਾਤਾ ਸੋ ਮੈ ਵਿਸਰਿ ਨ ਜਾਈ ॥5॥' ਦੇ ਵੀ ਅਨਕੂਲ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਕ ਦੇ ਲੜ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਕ ਹੀ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸੱਭ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਮਾਈ-ਛਾਈ ਹੈ।

ਭਾਈ ਰੇ, ਹਰਿ ਹੀਰਾ ਗੁਰ ਮਾਹਿ ॥

ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਸਤਗੁਰੂ ਪਾਈਐ,
ਅਹਿ ਨਿਸਿ ਸਬਦਿ ਸਲਾਹਿ ॥1॥ ਰਹਾਉ ॥ {ਪੰਨਾ 22}

ਗੁਰ ਮਾਹਿ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਗੁਰ ਵਿਚ ਅਤੇ ਅਗਲੀ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚ ਸਲਾਹਿ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਸਲਾਹੇ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸਗੋਂ ਸਲਾਹ ਹੈ ਤੇ ਇਸਦੇ ਅਰਥ ਬਣਦੇ ਹਨ ਸਤਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਿਵੇਂ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਜਵਾਬ ਹੈ ਹਰ ਵਕਤ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਨਾਲ।

ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਵਾਹਿ ਗੁਰੂ ਸਬਦ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਉਖਿਆਈ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਵਾਹ, ਵਾਹੁ ਅਤੇ ਵਾਹਿ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਵਾਹ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਹੇ ਨੂੰ ਅੱਕੜ ਤੇ ਹਾਹੇ ਨੂੰ ਸਿਹਾਰੀ ਦਾ ਵਿਆਕਰਣਕ ਮਤਲਬ ਹੈ।

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ, ਸਚੀ ਨਾਈ ॥1॥
ਰਹਾਉ ॥ {ਪੰਨਾ 947}

ਵਾਹੁ—ਅਸਚਰਜ । ਪਾਤਿਸਾਹ—ਹੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ! ਨਾਈ—ਵਡਿਆਈ । ਹੇ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ! ਤੂੰ ਅਸਚਰਜ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਅਸਚਰਜ ਹੈਂ । ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ॥1॥ ਰਹਾਉ।

‘ਵਾਹੁ’ ਨੂੰ ਵਾਹੇ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪਰ ਟਰਕਸਾਲ ਵਾਲੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਨਾਨਕਸਰੀਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਕਮਾਲ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਲੋਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਤੇ ਪੂਰਾ ਜੋਰ ਲਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਘੁਕ ਸੁਤਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੀ ਖਬਰ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਉਹ ਗੁਰੂਬਾਣੀ ਦੀ ਖਬਰਸਾਰ ਕੀ ਲਵੇਗਾ? ਨਾਨਕਸਰੀਏ ਤਾਂ ਹਰ ਪਉੜੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ‘ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਸਚੀ ਨਾਈ॥’ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਡਮਡਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪੋਥੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਪਣ ਦੇ ਪੰਨਾ 195 ਤੋਂ 206 ਤਕ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਵੀ ਇਹੀ ਸਮਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ‘ਵਾਹਿ’ ਵਾਹੇ ਨਹੀਂ ਉਚਾਰਣ ਕਰਨਾ ਸਗੋਂ ਵਾਹ ਹੀ ਉਚਾਰਣ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀਆ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਉਲੱਥਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੀ 49ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦੇ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ੰਕੇ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਹਨ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿਲਾਵਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਯੁੱਗ, ਤ੍ਰੇਤਾ, ਦੁਆਪਰ ਤੇ ਕਲਯੁੱਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ਲੈ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਕਲਯੁੱਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਨੱਨੇ ਨੂੰ ਕੰਨਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਾਲੇ ਹੋਏ ਹੀ ਨਹੀਂ ਫਿਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ ਕਿ ਤਕਰੀਬਨ 100 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ

ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਣਗੇ? ਸਤਿਯੁੱਗ ਵਿਚ ਵਾਸਦੇਵ ਨਾਮ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਕੋਈ ਅਵਤਾਰ ਹੋਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਹੋਰ ਜਿਆਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਵਾਸਤੇ ‘ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਟੀਕ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ’ ਪੜ੍ਹੋ।

ਜੇਕਰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੀ 49ਵੀਂ ਪਉੜੀ, ਤੇਰਵੀਂ ਵਾਰ ਦੀ ਦੂਜੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਜਪ ਹਉਮੈ ਖੋਈ’ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ‘ਸਤਿਨਾਮ ਪੜ੍ਹ ਮੰਤ੍ਰ ਸੁਣਾਇਆ’ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹੋ ਉਪਦੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕਿਰਤਮ ਨਾਮ ਕਥੇ ਤੇਰੇ ਜਿਹਬਾ ॥

ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਪਰਾ ਪੂਰਬਲਾ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਭਗਤ ਪਏ ਸਰਣਾਈ ਦੇਹੁ ਦਰਸੁ ਮਨਿ ਰੰਗੁ ਲਗਾ

॥20॥ {ਪੰਨਾ 1083}

ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਵਾਹਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ। ਵਾਹਿ ਨੂੰ ਵਾਹ ਹੀ ਬੁਲਾਉਣਾ ਹੈ ਵਾਹੇ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹੇ ਦਾ ਮਤਲਬ ਜਮੀਨ ਨੂੰ ਵਾਹੁਣ ਤੋਂ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਅਸਚਰਜਤਾ ਤੋਂ।

ਸਲੋਕ ਮ: 1 ॥ ਕੋਈ ਵਾਹੇ ਕੇ ਲੁਣੈ ਕੇ ਪਾਏ ਖਲਿਹਾਨਿ ॥

ਨਾਨਕ ਏਵ ਨ ਜਾਪਈ ਕੋਈ ਖਾਇ ਨਿਦਾਨਿ ॥1॥ ਮ: 1 ॥

ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਤਰਿਆ ਸੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਜੋ ਭਾਵੈ ਸੋ ਹੋਇ ॥2॥ {ਪੰਨਾ 854}

ਵਾਹੇ ਅੱਖਰ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਸਿਰਫ ਇਕ ਵਾਰ। ਵਾਹੇ ਦਾ ਮਤਲਬ ਜਮੀਨ ਵਾਹੁਣਾ ਹੈ। ਵਾਹੇ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਸੁਧਾਈ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਿਕਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਧੰਨਵਾਦ।

ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੰਥ ਦਾ ਦਾਸ,

ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ (ਜਿਉਣ ਵਾਲਾ) ਬਰੈਂਪਟਨ, ਕੈਨੇਡਾ।

ਮੋਬਾਈਲ ਕੈਨੇਡਾ 647 969 3132

ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ 810 223 3648।

BOOKS FROM KHALSA TRICENTENNIAL FOUNDATION OF NORTH AMERICA INC.

Realizing the need for correct information about Sikhism in the English language for the benefit of Diaspora youth, KTF requested S. Gurbachan Singh Sidhu, UK, to revise some of his books and write new ones. Mr. Sidhu is one of the founders of The Sikh Missionary Society of UK and Guru Nanak Charitable Trust, Mullanpur Mandi, Ludhiana. Of the many books and pamphlets in English that he has authored we have been able to afford to publish only four:

1. Sikh Religion and Christianity – 110 pages
2. Sikh Religion and Islam – 153 pages (Co-authored with Gurmukh Singh)
3. An Introduction to Sikhism – 76 pages
4. Panjab and Panjabi – 177 pages

These are excellent books for Sikhs and non Sikhs alike. Reading these books you will get the real meaning of Sikhi, something that Gurdwaras have miserably failed to teach. These books are for free distribution. We invite our readers in the USA to order any combination of 40 books for a donation to KTF of \$100.00, including postage, and distribute them free to their family, friends, local sangats or schools operated by Gurdwaras. Your donation will help in the publication of The Sikh Bulletin.

TEACH YOURSELF GURBANI. FOLLOWING TWO SOURCES ARE EXCELLENT:

1. www.srigranth.org This website will help you find page number of a shabad in Gurmukhi, English, Devanagari and Transliteration; and also to Panjabi translation by Prof Sahib Singh.
2. www.gurugranthdarpan.com This site carries the Panjabi translation of GGS by Prof Sahib Singh.

Some other useful links

Aarti condemned by the Sikh Gurus being practiced at Patna Sahib: <http://www.youtube.com/watch?v=lgWDeBdddU>
www.sawaddinewsusa.com; www.sikhmarq.com;

**NANKIAN PHILOSOPHY:
BASICS FOR HUMANITY**

By Devinder Singh Chahal

Published by Institute for Understanding Sikhism (IUS)
Laval, Quebec, Canada.

Distributed by Singh Brothers, S.C.O. 223-24 City Centre, Amritsar, 143 001, India
Email: singhbro@vsnl.com

For North America (Canada and USA only) the book is available from the **Institute for Understanding Sikhism**,
4418 Martin-Plouffe, Laval, Quebec, Canada H7W 5L9
Email: iuscanada@gmail.com

Pages: 382, Edition 2008, Price (Hard Cover): Rs. 450 CAN \$30

In North America the price of the book plus postage is considered as donation and receipt is issued.